

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YENİ FINDIK STRATEJİSİNİN SOSYO-EKONOMİK
ETKİ ANALİZİ: Giresun İli Örneği**

Fatih ÖZDEMİR

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**ANKARA
2016**

Her hakkı saklıdır TEZ ONAYI

Fatih ÖZDEMİR tarafından hazırlanan “Yeni Fındık Stratejisinin Sosyoekonomik Etki Analizi: Giresun İli Örneği” adlı tez çalışması 13/05/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. İlkay DELLAL
Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri :

Başkan : Prof. Emine OLHAN
Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye : Prof. Dr. İlkay DELLAL
Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye : Doç. Dr. Kürşat DEMİRYÜREK
Ondokuzmayıs Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim DEMİR
Enstitü Müdür V.

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

28.06.2016

Fatih ÖZDEMİR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

YENİ FINDIK STRATEJİSİNİN SOSYO-EKONOMİK ETKİ ANALİZİ: Giresun İli Örneği

Fatih ÖZDEMİR

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İlkay DELLAL

Türkiye'de fındık destekleme politikası, 2009 yılında değiştirilmiş, taban fiyat ve kamu alımlarına son verilerek ruhsatlı alanlarda üretim yapan üreticilere alan bazlı, ruhsatsız alanlarda üretim yapan üreticilere ise fındık bahçelerini sökmeleri halinde telafi edici ödeme yapılması uygulamasına geçilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de Yeni Fındık Stratejisi adı ile 2009 yılında yapılan fındık politikasındaki dönüşümün sosyo ekonomik etkisinin belirlenmesidir.

Bu amaca ulaşmak için, Türkiye'de fındık üretiminin yoğun yapıldığı Giresun ili seçilmiştir. Giresun ilinde, fındık üretimi yapılan tüm alanı temsilen 3 ilçe ve her ilçeden 3 köy seçilmiştir. Bu köylerde alan bazlı destekten yararlanan tüm işletmeler popülasyonu oluşturmuş, bu popülasyondan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile 55 işletme seçilmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan anket formları bizzat araştırmacı tarafından işletmecilerle yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Elde edilen veriler temel istatistik parametreler ve Ki-kare testi ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, işletmelerin ortalama işletme arazisi 21,7 da olup, bu arazinin %97'si fındık dikili arazidir. İşletmelerin toplam gelirleri içinde %42'sini tarım dışı gelir, %39'u fındıktan elde edilen gelir, %8,7'si hayvancılık geliri, %8,4'ü destekleme ödemeleri oluşturmaktadır. Fındık işletmelerinin %52,7'si Yeni Fındık Stratejisinden memnundur. Yüksek rakımlı işletmelerin destekleme politikasından duyduğu memnuniyet düşük rakımlılara göre fazladır. Memnun olmayan üreticilerin memnuniyetsizlik nedenleri politikanın uygulamaya geçmesinden sonra görülen fiyat düşüşü ve fiyatlardaki aşırı dalgalanma nedeniyledir. Politikanın uygulamaya geçmesinin ardından üretim alanlarındaki artış yavaşlamıştır. Alan bazlı desteğin ödeme zamanının üreticinin en fazla ihtiyaç duyduğu Şubat-Mart aylarında yapılması ve fiyat dalgalanmalarından üreticiyi koruyacak bir yapının oluşturulması tavsiye edilmektedir.

Mayıs 2016, 63 sayfa

Anahtar Kelimeler: Fındık, Giresun, alan bazlı destek, tarımsal destekleme politikaları

ABSTRACT

Master Thesis

SOCIOECONOMIC IMPACT ASSESSMENT OF THE NEW HAZELNUT STRATEGY in TURKEY: Case Study in Giresun

Fatih ÖZDEMİR

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof.Dr.İlkay DELLAL

The hazelnut support policy was amended in Turkey in 2009. Public acquisition and minimum price policy were renounced and a new policy as area based was implemented. With this new policy, area based income supports transferred to hazelnut farmers and compensation payments for farmers who removes hazelnut orchards and plants an alternative product at unlicensed areas. The objective of this research was to determine the socioeconomic impacts of the new support policy called “New Hazelnut Strategy” implemented in Turkey in 2009.

Therefore, Giresun province was chosen for research area where intensive hazelnut production was taken place and to represent the area 3 towns and 3 villages from each town was selected. All farms received this support were taken as population and 55 farms were selected from the population by using simple random sampling method. Questionnaire form was prepared specifically for this aim and conducted by face to face survey. The collected data were analysed with basic statistical parameters and chi square tests.

According to research results, average farm area was 21.7 da and 97% of farms were hazelnut orchards. Of the total farm's income, 42% was from nonagricultural activities, 39% was from hazelnut, 8.7% was from animal husbandry and %8.4 was from support income. 52.7% of farms were pleased from new policy. Pleasure of farms at higher altitudes were higher. The reason of the dissatisfaction were fall of the prices and fluctuations after the policy implemented. The increase at the production areas got slowed down after the new policy implemented. It was suggested that supports would be paid in February-March period which were the highest income needs for production and a system for defending farmers against price fluctuations would be set up.

May 2016, 63 pages

Key Words: Hazelnut, Giresun, area based supports, agricultural support policies

TEŞEKKÜR

Tez alıőmam sırasında bilgi, öneri ve yardımlarının yanı sıra sabır ve anlayıőı ile de alıőmanın nihayete ermesine katkılarından dolayı danışman hocam Sayın Prof. Dr. İlkey DELLAL'a (Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı), karşılık beklemeksizin bilgi ve tecrübelerini sunan Sayın Doç. Dr. Mehmet BOZOĞLU'na (Ondokuzmayıs Üniversitesi Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı), saha çalışmalarından, analiz ve değerlendirmeye kadar her aőamaya emekleri geçen iş arkadaşlarım Erdal SIRAY ve Ömür DUYAR'a ve her zaman desteklerini arkamda hissettiğim annem, babam ve eőime sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu alıőma Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir.

Fatih ÖZDEMİR
Ankara, Mayıs 2016

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI SAYFASI	
ETİK.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	viii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
2.1 Dünya’da ve Türkiye’de Fındık Sektörü Hakkındaki Kaynaklar	3
2.2 Dünya’da ve Türkiye’de Tarımsal Desteklemeler Hakkındaki Kaynaklar	9
2.3 Sosyal ve Ekonomik Etki Analizleri Hakkındaki Kaynaklar	11
3. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA FINDIK ÜRETİMİ.....	13
4. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA FINDIK POLİTİKALARI.....	19
4.1 Türkiye’de Fındık Politikaları	19
4.1.1 Alım garantisi ve taban fiyatı desteği	19
4.1.2 Üretim alanlarının sınırlandırılması	20
4.1.3 Fındık politikası kapsamında alternatif ürünlerin desteklenmesi	21
4.1.4 Diğer destekler.....	22
4.1.5 Yeni Fındık Stratejisi.....	22
4.2 Dünyada Fındık Politikaları	24
4.2.1 AB ülkelerinde fındık politikaları	24
4.2.2 ABD’de fındık politikaları.....	25
4.2.3 Diğer ülkelerdeki fındık politikaları	25
5. MATERYAL ve YÖNTEM.....	27
5.1 Materyal	27
5.2 Yöntem	27
5.2.1 Örnekleme Yöntemi	27
5.2.2 Anket aşamasında uygulanan yöntem.....	29
5.2.3 Analiz sırasında uygulanan yöntem	29

6. BULGULAR ve TARTIŞMA.....	31
6.1 Araştırma alanı	31
6.2 Sosyoekonomik ve Demografik Özellikler	32
6.3 İşletmelerin Arazi ve Hayvan Varlıkları	36
6.4 İşletmelerin Fındık Yetiştiriciliği ile İlgili Özellikleri.....	38
6.5 Üreticilerin Tarımsal Desteklemelerle İlgili Görüşleri.....	43
6.6 Alan Bazlı Desteklerin Ki-kare Testi ile Analizi	51
6.7 Yeni Fındık Stratejisi Kapsamında Telafi Edici Ödemeler	53
7. SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR	58
ÖZGEÇMİŞ.....	62

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Türkiye'nin fındık üretim miktarı ve üretim alanlarındaki değişim	13
Şekil 3.2 Türkiye'nin dünya fındık üretimi ve ihracatındaki payı	17

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1 Fındık üretimine izin verilen iller	14
Çizelge 3.2 Türkiye'deki fındık üretim alanının illere göre dağılımı	15
Çizelge 3.3 Türkiye'nin fındık üretiminde bazı önemli illerin paylar	15
Çizelge 3.4 Dünya Fındık Üretiminde Türkiye'nin Payı.....	16
Çizelge 3.5 Dünya İç Fındık İhracatı	16
Çizelge 3.6 2006-2015 yıllarında Türkiye'nin Fındık İhracatı	18
Çizelge 5.1 Araştırma sahasından seçilen ilçe ve köyler	28
Çizelge 5.2 Tabakalara göre işletme sayıları	28
Çizelge 5.3 Tabakalara örnek sayıları	28
Çizelge 6.1 İşletme yöneticilerinin eğitim durumları	33
Çizelge 6.2 İşletme yöneticilerin asıl meslekleri	34
Çizelge 6.3 İşletme yöneticilerinin sosyal güvenceleri.....	34
Çizelge 6.4 İşletmelerin örgütlülük durumları	35
Çizelge 6.5 İşletmelerin gelirlerinin dağılımı	35
Çizelge 6.6 İşletme başına düşen ortalama arazi	36
Çizelge 6.7 Fındık yetiştiriciliği dışında bitkisel ürün yetiştiren işletmeler	37
Çizelge 6.8 İşletmelerde bitkisel ürün yetiştiriciliği	37
Çizelge 6.9 İşletmelerin ortalama hayvan varlığı	38
Çizelge 6.10 İşletmelerin fındık yetiştiricilikleri ile ilgili özellikleri	39
Çizelge 6.11 Fındık dikim alanlarının yasal durumları.....	39
Çizelge 6.12 Fındık yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri	40
Çizelge 6.13 Fındık yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlar	41
Çizelge 6.14 İşletmelerde tarım sigortası yaptıırma durumu	41
Çizelge 6.15 İşletmelerin tarım sigortası yaptırmama nedenleri	42
Çizelge 6.16 Yeni fındık bahçesi tesis etme isteklilikleri	42
Çizelge 6.17 Yeni fındık bahçesi tesis etmek istememe nedenleri	43
Çizelge 6.18 İşletmelerin tarımsal desteklerden yararlanma düzeyleri	44
Çizelge 6.19 Yeni destekleme politikasından memnuniyet durumu.....	44
Çizelge 6.20 Uygulanan destekleme politikasından memnun olmama nedenleri.....	45
Çizelge 6.21 Alan bazlı destekler hakkındaki genel görüşler	47

Çizelge 6.22 İşletmelerin alan bazlı desteklerin ödenme dönemi istekleri.....	48
Çizelge 6.23 Alan bazlı destekten yararlanma durumu	48
Çizelge 6.24 Alan bazlı destekten yararlanamama nedeni.....	49
Çizelge 6.25 Destekten yararlanırken karşılaşılan sorunlar	50
Çizelge 6.26 Arzu edilen alan bazlı destek miktarı frekans dağılımı	50
Çizelge 6.27 Alan bazlı desteklerin khi kare testi ile analiz sonuçları.....	51

1. GİRİŞ

Fındık, lezzetli bir kuruyemiş olmasının yanı sıra iyi bir enerji, vitamin ve mineral madde kaynağıdır. Son yapılan çalışmalar fındık tüketmenin kalp ve damar sağlığı açısından faydalarını ortaya koymaktadır. Fındık çerez olarak tüketiminin yanında çikolata, bisküvi, şekerleme sanayiinde, tatlı, pasta ve dondurma yapımında kullanılmaktadır (Anonim 2015a).

Türkiye fındık üretimi ve ticaretinde en önemli aktör ülkedir. Yaklaşık 700.000 hektarlık fındık üretim alanı ile yıllık ortalama 550.000 ton kabuklu fındık üretmektedir (Anonim 2015b). Bu haliyle Türkiye fındıkta dünyanın en önemli üretici ve ihracatçı ülkesidir ve dünya fındık üretiminin % 66'sını tek başına gerçekleştirmektedir. Türkiye'yi sırasıyla İtalya, ABD, Azerbaycan ve Gürcistan takip etmektedir (Anonymous 2015).

Türkiye'de yaklaşık olarak 500 bin çiftçi tarafından 33 ilde toplam 697 bin hektar alanda fındık üretimi yapılmakta ve 7-8 milyon kişi geçimini fındıktan sağlamaktadır (Anonim 2013a). Bazı üretim alanlarında (Giresun, Ordu ve Trabzon illerinde) üreticilerin tek tarımsal gelir kaynağı olmasıyla da ekonomik önemine ek olarak sosyal anlamda da önemli bir üründür.

Türkiye'de 15 Temmuz 2009 tarihinde fındık üreticilerin desteklenmesinde uygulanan politikada önemli bir değişikliğe gidildi ve 15201 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı ile 1964 yılından beri 45 yıldır devam etmekte olan taban fiyat ve kamu adına müdahale alımı şeklinde uygulanmakta olan destekleme politikası yürürlükten kaldırıldı. Yeni Fındık Stratejisi ile devletin ürün fiyatına veya pazarına herhangi bir müdahalesi olmaksızın ürün fiyatı serbest piyasa şartlarında oluşacağı yeni bir model uygulamaya koyulmuştur. Üreticinin fiyat müdahalesinin olmadığı yeni piyasa şartları nedeniyle karşılaştığı gelir kaybı, üreticiye yapılacak doğrudan ödemeler yoluyla giderilmesi, üreticinin faydalanacağı desteğin miktarının, üretim miktarı ile

değil, üretim alanı ile ilişkilendirilmesi sağlanarak, eski modelin üretimi teşvik edici etkisinin neden olduğu arz fazlası probleminin önüne geçilmek istenmiştir. Ayrıca ruhsatsız üretim alanlarındaki fındık üretimini terk ederek alternatif ürünlere geçen üreticilere de telafi edici ödemeler yapılması sağlanmıştır (Anonim 2009).

Bu çalışmanın amacı fındıkta yapılan bu politika dönüşümünün işletmeler üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Bu amaçla, Giresun ili örneğinde ‘Alan Bazlı Gelir Desteği’nden faydalanmış fındık işletmelerinin sosyoekonomik durumu tespit edilerek, uygulanan politika hakkındaki görüşleri, destekleme politikasının üretim kararlarına etkisi, alternatif ürün seçimleri, üreticilerin karşılaştıkları sorunlar ve beklentiler belirlenmeye çalışılmış ve öneriler dile getirilmiştir.

Çalışma 7 bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın önem ve amacı ifade edilmiştir. İkinci bölüm olan kaynak özetleri bölümünde fındık sektörü, destekleme politikaları ve etki analizi hakkında yapılan çalışmalar 3 bölüm şeklinde özet olarak verilmiştir. Üçüncü bölüm olan Türkiye’de ve Dünya Fındık Üretimi bölümünde Türkiye’de ve dünyada fındık üretimi, ihracatı ve ithalatı hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölüm olan Türkiye’de ve Dünya Fındık Politikaları bölümünde ise Türkiye’de, Avrupa Birliğinde ve Amerika Birleşik Devletlerinde ve diğer ülkelerde uygulanan fındık politikaları hakkında bilgiler verilmiştir. Beşinci bölüm olan Materyal ve Yöntem bölümünde çalışmada kullanılan materyal ve uygulanan yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. Altıncı bölüm olan Bulgular ve Tartışma bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular verilmiş, elde edilen bulguların literatürdeki bulgular ile karşılaştırılmış ve tartışılmıştır. Son bölüm olan Sonuçlar bölümünde ise tez araştırmasından elde edilen sonuçlar ve önerilere yer verilmiştir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

2.1 Dünya’da ve Türkiye’de Fındık Sektörü Hakkındaki Kaynaklar

Pirinçcioglu (1987), “Dünya Fındık Piyasası: Türkiye’nin Yeri ve Etkisi” adlı çalışmasında; Türkiye’nin dünya fındık piyasasındaki yeri ve önemini anlatmış; fındık piyasasının özelliklerini, Türkiye’nin bu piyasada daha etkili olmasının yolunu belirlemeye çalışmıştır. Türkiye’nin fındık ihracatını artırma yönünde yapması gerekenlerin başında fiyat politikasını düzenlemek ve fiyatlarda istikrar sağlamak, iç fındık ihracatına olduğu kadar islenmiş fındık ihracatına da önem vermek ve etkili pazar araştırmaları yapmak olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Türk fındığı açısından ithalatçı ülkelere göre talebin fiyat, gelir ve çapraz elastikiyetleri saptanmıştır.

Çetiner (1990), çalışmasında fındık üretimi sırasında karşılaşılan sorunlar ile verimliliği arttırmak için alınması gereken tedbirleri açıklamıştır. Ayrıca fındık ihracatını ve tüketimini arttırmak için yeni mamuller ortaya konulması gerektiğini belirtmiştir.

Genç (1992), Türkiye ve Avrupa Topluluğu üyesi ülkelerin fındık politikalarını incelemiş, fındığın Dünya ve Türkiye’deki üretim, tüketim, ihracat, ithalat durumlarını ele almıştır. Araştırmada, fındık üretiminde Türkiye açısından önemli olan faktörün alan genişlemesine gitmeden, mevcut alanların ıslahı ve diğer üretici ülkelerin verim seviyesine ulaşmak olduğu belirtilmiş, bu nedenle İtalya, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi diğer üretici ülkelerin verim artırıcı önlemlerinin izlenmesinin yararlı olacağı ifade edilmiştir.

Hacıbrahimoglu (1992), “Fındığın Ekonomik Analizi” adlı araştırmasında, fındıktan gereği gibi yararlanılmadığını, üreticilerin gerçek gelirlerinde artışlar olması için birim alandan sağlanan verimin artması gerektiğini, üretim ve pazarlama aşamalarında sorunların ortaya çıktığını ve bu nedenle dış talebin arttırılmadığını ve fiyatı yükselen fındığın ithalatçı ülkeleri alternatif ürünlere yönlendirdiğini ortaya koymuştur.

Yalçın (1994), yaptığı bir araştırmada Dünya ve Türkiye'nin fındık üretimi, ticareti ve politikalarını ele almış, fındık ihracat sektörünün yapısını incelemiş ve fındık ihracat fiyatlarının analizini yapmıştır. Ayrıca fındığın işlem gördüğü fiyat için bir ekonometrik model geliştirmiştir. Model ile Türk fındığının ihracat miktarındaki % 10'luk bir artışın, fiyatı % 3.6 oranında düşüreceği ortaya konulmuştur. Türk fındık fiyatındaki artış oranının, ihracat miktarındaki artış oranından az olduğu belirtilmiş, ülkenin toplam gelirini daha fazla artırabilmek için ihracat miktarını artırıcı politikaların izlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Önal ve Kılıç (1995), Türkiye'nin dünya fındık üretimi ve dış ticaretindeki yeri ile Türkiye fındık politikasını incelemişlerdir. Fındığın yurt içindeki önemini yanında, Türkiye'nin Dünya fındık üretimi ve ihracatındaki yerini koruması amacıyla, üretimin belli bir plan dâhiline alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmada öncelikle yapılması gerekenin, taban arazide bulunan fındığın yerine geçebilecek ülke ekonomisi açısından daha önemli başka ürünlerin belirlenerek, çiftçi gelirlerini artıracak alternatif üretim planlarının geliştirilmesi olduğu ifade edilmiştir.

Bozoğlu vd. (1996), Türkiye'de fındık ve antepfıstığı fiyatlarının serbest piyasa koşullarında oluşmadığını, destekleme alımları ile fiyatlara müdahale edildiğini belirtmişlerdir. Her iki ürünün ihracat fiyatlarında, üretim ve stok miktarlarına bağlı olarak yıllara göre dalgalanmalar görüldüğü ifade edilmiştir. Sert kabuklu meyvelerin yurt içi fiyatlarında yıllara göre cari artış olmasına rağmen, reel olarak azalışlar gerçekleştiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin dünya sert kabuklu meyveler piyasasındaki etkinliğini artırabilmek için, mevcut politikalarda gerekli değişikliklerin yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Ceyhan vd. (1996), Dünya ve Türkiye fındık piyasasına ilişkin verileri kullanarak, Türkiye fındık arzı ve talebi ile ihracatının ekonometrik analizini yapmışlardır. Türkiye'nin fındık talebi ve ihracat miktarını etkileyen en önemli faktörün, fındık ihracatının büyük kısmını alan Almanya'nın gayri safi yurt içi hasılası olduğu belirlenmiştir. Fındık arzını en fazla etkileyen faktörün ise fındık dikim alanları olduğu

tespit edilmiştir. Çalışmada, fındık talebinin fiyat esnekliği -0,45, fındık arzının fiyat esnekliği ise 0,03 olarak hesaplanmıştır. Fındık üretimine paralel olarak fındık ihracatının artırılmasının, Türkiye fındık ihracatında karşılaşılan en önemli sorun olduğu saptanmıştır. Diğer şartlar sabit iken, fındık üretimi % 100 artırıldığında, Türkiye fındık ihracatının % 16,8 oranında arttığı belirlenmiştir.

Bozoğlu (1999), “Türkiye’de Fındık Piyasalarını Geliştirmeye Yönelik Alternatif Politikalar Üzerine Bir Araştırma” konulu doktora tezi çalışmasında, Türkiye ve diğer üretici ülkelerin fındık üretim ve ticaret politikaları, uygulanan politikaların Türkiye’deki fındık piyasasına etkileri, piyasadaki gelişmeler karşısında Türkiye’nin fındık politikasında yapılması gereken değişiklikleri belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada, Giresun ve Ordu İllerinden sistematik örnekleme yöntemine göre seçilen 87 fındık işletmesi ve fındık konusunda iç piyasada aktif olarak işlem yapan ticaret borsası üyesi 77 firma ile birlikte tam sayım yöntemine göre belirlenen 40 ihracatçı ile anket yöntemi ile bilgiler temin edilmiştir. Devletin, fındık üreticisine 1964 yılından itibaren sağladığı fiyat desteği, 1970-74 döneminden 1995-96 dönemine kadar dikim alanlarında % 66, üretimde ise % 104 oranında artış yarattığı tespit edilmiştir. Devletin verdiği fiyattan, fındığını kooperatife satan üreticiler yararlanabilmiştir. Fındık işletmelerin % 78,2’sinin fındığını özel sektöre sattığından devletin fiyat desteğinden yararlanamadığı tespit edilmiştir.

Sarimeşeli ve Aydoğmuş (2000), fındığın Türk tarımı açısından önemi vurgulanarak, Türkiye’nin izleyeceği politikanın temel amaçları; ihracat geliri maksimizasyonu, üretici gelirlerinin maksimizasyonu, stok, nakliye ve finansman maliyetlerinin minimizasyonu ve dünya piyasalarında sahip olunan lider rolün muhafazası olarak belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ise net ithalatçı olan ülkelerin talepleri ile badem ve fındık fiyatı arasında belirgin ilişki bulunmamış, dahası talebin fiyat değişimlerine fazla duyarlı olmadığı bulunmuştur. Aşırı üretim ve stok birikimlerinin azaltılması amacıyla özellikle alternatif tarımsal maliyetinin yüksek olduğu alanlarda ekim alanlarının daraltılması ve bu alanların başka tarımsal ürünlerin üretimine yönlendirecek politikaların uygulanması tavsiye edilmiştir.

Bozoğlu (2001), “Econometric Analysis of Hazelnut Productivity in Ordu and Giresun Provinces, Turkey”, isimli çalışmasında, Türkiye’nin dünyanın en büyük üretici olması ile birlikte fındık veriminin oldukça düşük olduğu düşük verimin fındık çiftçisinin gelirinin üzerinde negatif etkiye sahip bulunduğu ve bunun Türkiye’nin uluslar arası pazarda rekabet gücünü azalttığını ifade etmiştir. Bu çalışmanın amacı, Cobb-Douglas retim fonksiyonu kullanılarak benzer işletmelerde fındık verimi üzerinde etkili faktörlerin analizidir. Veriler, anketlerle Ordu ve Giresun illerinden seçilen 79 fındık üreticisinden toplanmıştır. Modelde dekarda fındık verimliliği bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Fındık bahçelerinin büyüklüğü, kullanılan işgücü miktarı, fındık bahçelerinin yaşı, bahçelerin (parsel) sayısı, gübreleme ve ilaçlama masrafı açıklayıcı değişkenlerdir. Bulgular, hektarda parsel sayısının azaltılması, eski fındık bahçelerinin yenilenmesi ve fındık yetiştiriciliğine daha uygun alanlarda yeni fındık bahçelerinin kurulması gerektiğini göstermiştir.

DPT’nin VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), “Gıda Sanayi ve Rekabet Edebilirlik Fındık İşleme Sanayi zel İhtisas Alt Komisyonu Raporu’nda” sektörün mevcut durumu ve sorunları, dünya fındık piyasası ve Türkiye’nin yeri ortaya konulmuştur. Ayrıca Türkiye’deki sanayinin mevcut durumu ortaya konulmuş ve VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri ile karşılaştırılması yapılmıştır. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (2001-2005) ve uzun dönemde (2006-2023) ulaşılmak istenen amaçlar arz ve talep durumu, ihracat ve ithalat durumu, stoklar, fiyatlar, fındık mamulleri üretimi ve uzun dönemdeki (2000-2023) fındık üretim-tüketim dengesi projeksiyonları kapsamında incelenmiştir. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda öngörülen amaçlara ulaşılabilmesi için yapılması gereken yasal ve kurumsal düzenlemeler ile uygulanması gereken politikalar irdelenmiştir. Bu kapsamda yapılacak olan yasal ve kurumsal düzenlemelerin ve politika uygulamaların olası ekonomik ve sosyal getirileri araştırılmıştır. Araştırma sonunda, ülke ekonomisi bakımından fındığın dışında daha yararlı ürünlerin yetiştirilebileceği bölgelerdeki fındık üreticileri ile birlikte rgtlenmeyen fındık üreticileri ve fındık bahçesi sahiplerine devletin herhangi bir desteğinin sağlanmaması durumunda, bu bölgeler ve üreticiler için fındık yetiştiriciliği cazibesini yitirebileceği, uzun dönemde de üretimde azalışlar yaşanabileceği ifade edilmiştir.

Demiryürek ve Bozoğlu (2002), “Taban Arazilerde Fındık Söküm Politikasına Karşı Çiftçi Davranışları” adlı çalışmalarında tabana arazideki fındık bahçelerinin sökümüne ilişkin yasal düzenlemeler ve bunun uygulamasına karşı fındık üreticilerinin davranışlarının belirlenmesi amacıyla fındık yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapıldığı Samsun ilinde 35 köyden 59 üretici ile görüşerek fındık bahçelerinin sökülmesi uygulamasına karşı üreticilerin düşünce ve beklentileri, fındığın yerine yetiştirilebilecek diğer tarımsal ürünler hakkında görüşlerini almışlardır. Buna göre üreticilerin fındık yetiştiriciliğine devam edecekleri hatta ileride yeni bahçe tesis etme yönünde davranış geliştireceklerini belirleyerek bunun da nedenleri olarak fındığın diğer ürünlere göre daha fazla gelir getirmesi, işçilik dışındaki masraflarının daha düşük olması ve depolanabilir bir olması olarak ifade etmişlerdir.

Kılıç ve Özyazıcı (2003), Çarşamba Ovasında Fındık Dikim Alanlarının Genişlemesine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörlerin Belirlenmesi adlı çalışmada fındık alanlarının genişlemesine etki eden sosyoekonomik faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmada verilerin özelliğine göre khi-kare ve varyans analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. İşletmeler ortalamasına göre işletme başına düşen aile iş gücü varlığı 2,35 EİB olarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda fındık arazisi büyüklük grupları arasında; aile genişliği, yaşam düzeyi, sosyal katılım düzeyi, kitle iletişim araçlarından faydalanma düzeyi, arazi varlığı ve brüt kâr bakımından istatistiksel olarak farklılıklar saptanmıştır. Fındığın ovaya girmesi ve hızlı yayılmasının en önemli sebebi olarak fındığın karlı bir ürün olması, yoğun girdi kullanımı gerektirmemesi ve kolay pazarlanabilir olması bulunmuştur.

Yalçın (2003), “Türkiye Fındık Üretim ve Dış Ticaretinin Analizi” adlı doktora tezinde ülkemizdeki fındık piyasasının ekonometrik analizini yapmıştır. Bu çerçevede; fındığın üretim miktarını, yurtiçi kullanım miktarını, ihracat miktar ve fiyatını ve ABD’nin badem ihracat fiyatını etkileyen faktörleri incelemiş, son olarak önemli ithalatçı ülkeler için fındık dış talebinin ekonometrik analizini yapmış ve fındık piyasasında yer alan kesimlerin kararlarında Amerika’nın badem fiyatını, çapraz döviz kurlarını göz ardı etmemeleri gerektiğini belirtmiştir.

Yavuz vd. (2004), Türkiye fındık sektörünü temsil eden beş denklemlilikonometrik bir model kullanarak, fındıkta arz fazlalığı probleminin nedenlerini araştırmışlar ve sektör için alternatif bir politika önerisi sunmuşlardır. Model sonuçlarına göre, fındığın piyasa fiyatı önemli derecede destekleme fiyatı tarafından, fındık dikim alanları ise piyasa fiyatı tarafından belirlenmektedir. Ayrıca, üretim maliyeti ve iklim şartlarının fındık üretimini, reklam, toptan fındık fiyatı ve gelir seviyesinin fındık talebini, dünya fındık fiyatının ve ihracat fonunun ise fındık ihracatını önemli derecede etkilediği belirtilmiştir. Modelden çıkarılan ana sonuç, uzun yıllar uygulanan yüksek destekleme fiyatının, fındık dikim alanlarının yayılmasına ve arz fazlalığına neden olmasıdır. Bu sonuçlara göre önerilen politika, üretim maliyetine ve piyasa fiyatına yakın bir hedef fiyatın, sadece üreticiye belli bir fiyatı garanti etmek amacıyla belirlenmesidir. Buna ilave olarak, doğrudan gelir desteğinin sadece kanunla sınırlanan alanlar içinde üretim yapan fındık üreticilerine verilmesi gerektiği ve taban arazideki fındık alanlarını başka ürünler yetiştirmek üzere söken üreticilere, alternatif ürün desteğinin devam etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Franco vd. (2014), İtalya’da fındık üretimi ve yerel gelişim adlı çalışmalarında İtalya’da fındık üretiminde bölgeler arasında önemli farklılıklar olması nedeniyle tarım bölgesi denilen yerel bir yaklaşımla konuyu ele almışlardır. Çalışmada bu yaklaşımın yerel sistemlerin tanımlanmasında anahtar bir rol oynadığı ve dahası bu yaklaşımla fındığın karakteristiğini ve onu öne çıkaran öğelerin kalitesinin sadece gıda olarak değil, aynı zamanda tarihin, geleneğin ve yerel kültürün bir parçası olarak da sürdürülmesi ve geliştirilmesine olanak sağlayacak araçlar tasarlanabileceği ifade edilmektedir. Çalışmada İtalya’nın önemli üretim alanlarından Monti Cimini bölgesi ele alınmış ve yerel gelişime katkı sağlayacak alanlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Özdemir vd. (2015), çalışmalarında Türkiye’nin fındık üretim alanları ve üretim miktarı yıldan yıla artmasına rağmen dünya fındık üretim ve ihracatındaki payının azaldığını belirterek bu durumun başlıca sebepleri olarak pazarın yeni aktörleri olan Gürcistan, Azerbaycan, Arjantin ve şili gibi ülkelerin son yıllarda üretim miktarlarını önemli ölçüde artmış olmalarını göstermişlerdir. Ayrıca Gürcistan’da 2004 yılından bu yana üretim alanları 3.5 kat artarken üretim miktarı 4.5 kattan fazla artmış ve Türkiye’nin

ardından en yüksek ihracatı yapan ikinci ülke konumuna geldiği vurgulanmıştır. Gürcistan'ın fındık piyasasında önemli aktörlerden biri haline gelmesinin altında yatan sebepler Gürcistan devletinin ve uluslararası kuruluşların bu ülkede fındık üretiminin yaygınlaştırılması için verdiği çeşitli destek mekanizmaları, fındığın diğer tarım ürünlerine göre daha karlı olması, seçilen uygun çeşitler ve modern dikim sistemleri sayesinde yeni kurulan fındık plantasyonlarından yüksek verimler elde edilmesi olarak sıralanmıştır. Türkiye'nin bu gelişmelerden en az etkilenmesi için öneriler dile getirilmiştir.

2.2 Dünya'da ve Türkiye'de Tarımsal Desteklemeler Hakkındaki Kaynaklar

Eraktan (2001) destekleme konusu ürünlerde dünya fiyatlarının üzerinde taban fiyat da belirlense tarım kesiminde çalışanların refah düzeylerinin artmadığının altını çizerek, bunun nedenini, desteklerin amaç kitleye ulaşmaması dahası amaç kitle ve hedefin ne olduğunun belirlenmemesi gibi bir sorunun varlığına bağlamaktadır.

Eraktan vd. (2004), Türkiye'de Tarımın Teşvikinde DGD Sistemi ve Sonuçları adlı çalışmalarında DGD'nin eksi ve artıları incelenmiştir. Yapılan çalışmada, ilk yıllarda DGD'nin toplam destekler içindeki payının % 80'lere varması, daha sonraki yıllarda bu payın azalmasına rağmen çiftçi kayıt sisteminin oluşturulmasının önemli bir başarı olduğu ifade edilmiştir. Bu uygulamanın en önemli eksikliğinin denetimin yetersiz olduğu belirtilmiştir. Çalışmada, DGD ödemelerinin daha adil dağılımın gerçekleştirilmesi için yetersiz olan denetimlerin kontrol altına alınması ve alternatif bir politika olarak devam ettirilmesinin daha fazla katkı sağlayacağından söz edilmiştir.

Başarır (2008), Türkiye'de tarım kesimine uygulanan Doğrudan Gelir Desteği (DGD) politikasının Samsun ili örneğinde tarım işletmelerine etkilerinin araştırıldığı çalışmada verilerini basit rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenen 96 tarım işletmesinden anket yoluyla elde etmiş, çözümlenmelerinde tek yönlü varyans çözümlemesi (ANOVA), t-testi, ki-kare çözümlemesi ve Logit modelini uygulamıştır. Çalışmada; üreticilere sağlanan DGD ödemesinde gerçek bir azalış yaşandığı, DGD

ödemelerinin ekim alanı, hayvan varlığı, girdi kullanımı, verim düzeyi ve üretim tutarı üzerinde DGD öncesi döneme göre istatistiksel olarak önemli bir farklılık yaratmadığı, DGD'nin 2006 yılı tarımsal gelirinin yaklaşık % 10'unu oluşturduğu saptanmıştır.

Acar ve Bulut (2009), tarımsal destekleme politikalarında son zamanlarda meydana gelen gelişmeleri ele aldıkları çalışmalarında çeşitli uluslararası ekonomik kuruluşlar öncülüğünde teşvik edilen ve tarım sektöründe piyasa mekanizmasının işleyişini hâkim kılmayı amaçlayan politikaların, Türk tarım politikaları ile uyumu değerlendirilmiştir. Türkiye'de tarım kesimine yapılan destekleme ödemeleri AB, ABD ve çeşitli OECD ülkeleriyle karşılaştırılmış, AB ile yürütülen müzakereler de dikkate alınarak, Türkiye'nin hali hazırda tarım sektöründe ne durumda olduğu ve neler yapması gerektiği tartışılmıştır.

Gaytancıoğlu (2009), "Türkiye ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası" adlı eserinde Türkiye ve Dünyadaki tarımı incelemiş ve yapılan destekleme politikalarını inceleyerek sonuçlarını değerlendirmiştir.

Vural (2008), Fındıkta Destek Politikalarının Değişiminin Üretici Üzerindeki Etkisi adlı çalışmasında Türkiye ekonomisi ve ihracatı için en önemli gıda ürünlerimizden biri olan fındıkta uygulanan politikalar ve bu politikaların fındık üreticisi üzerindeki etkilerini incelemiştir. Ayrıca çalışmada fındık sektörünün mevcut durumu ve küreselleşme sürecinde fındık piyasalarında yaşanan dönüşüm irdelenmiştir.

Habalı (2010), Türkiye'de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği konulu çalışmasında Türkiye'nin güncel tarımsal yapısı ortaya koyularak çalışmanın ana materyalini oluşturan kalkınma planları ve uygulanan destekleme politikaları ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Yapılan değerlendirmede, Türkiye tarım kesimine yönelik etkili ve sistemli politikalar uygulanmadığı, çözümlerin daha çok günün ekonomik ve siyasi koşullarına göre şekillendiği sonucuna varılmıştır. Türkiye'de uygulanan destekleme politikalarının 2000 yılı öncesinde çok sayıda değişiklik gösterdiği de belirtilmiştir. Ancak tarımın mevcut yapısal sorunları çözümlenmeden uygulanan destekleme politikalarının tam anlamıyla hedeflerine

ulaşmasının ve işlevlerini yerine getirmelerinin mümkün görünmediği de ifade edilmiştir.

Çakmak ve Dudu (2011), Tarım Destek Politikaları Reformu: Uygulama ve Değerlendirme adlı çalışmalarında Türkiye’de uygulanan tarım politikalarındaki reform ihtiyacının nedenlerine ve reform uygulamasının öncesindeki yapıya değinerek reform uygulaması kapsamında doğrudan gelir desteği, alternatif ürün desteği ve tarım satış kooperatiflerinin durumu ile ilgili uygulamaları bildirmiştir.

Kayalak ve Özçelik (2012), Türkiye’de ve Dünyada Fındık Politikaları adlı makalelerinde fındık desteklemesinde uygulanan politikalardaki değişimleri kronolojik bir sıraya göre derlemişlerdir. 2009 yılında uygulamaya geçen Yeni Fındık Stratejisini daha önce denenmiş ve amacına ulaşmamış politikaların tekrarı olarak nitelendirmektedirler. Kayalak ve Özçelik’e göre müdahale alımı ve müdahale fiyatı veya alan bazlı destekleme yerine en uygun asgari işletme büyüklüğünü, verimlilik artışını ve çeşit standardizasyonunu sağlamaya yönelik desteklemeler ile çiftçi gelirlerinde ve gelir dengesinde uzun vadeli iyileşmeler hedeflenmelidir.

2.3 Sosyal ve Ekonomik Etki Analizleri Hakkındaki Kaynaklar

Bellù ve Pansini (2009), çalışmada politikaların sosyoekonomik etkilerinin nicel analizi için bazı analitik yaklaşımları tanıtmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında nicel politika etki analizinin, karar verme süreçlerindeki bilgi sağlayıcı rolü bir takım temel sorular eşliğinde değerlendirildikten sonra politika ile ilişkili politika amacı, politika aracı ve etki modeli gibi bazı unsurlar hakkında tanım ve kavramlar sunulmaktadır. Daha sonra sosyoekonomik politika etki analizi için olgusal analiz kullanımı anlatılmaktadır. İkinci kısımda politikaların etkilerinin değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan nicel analitik yaklaşımların üzerinde durulmakta ve teknik özelliklerinin tanımından sonra her birinin tatbiki uygulaması veri, zaman ve kullanım alanı açısından bir değerlendirme verilmektedir. Her yaklaşım için, bazı gerçek vaka uygulamaları da tespit edilmiştir ve belirli bir politika alanı göz önünde bulundurularak test edilecek hipotezler ve yazarları tarafından sağlanan politika ile ilgili sonuçlar özetle tanımlanmıştır. Son bölüm karar

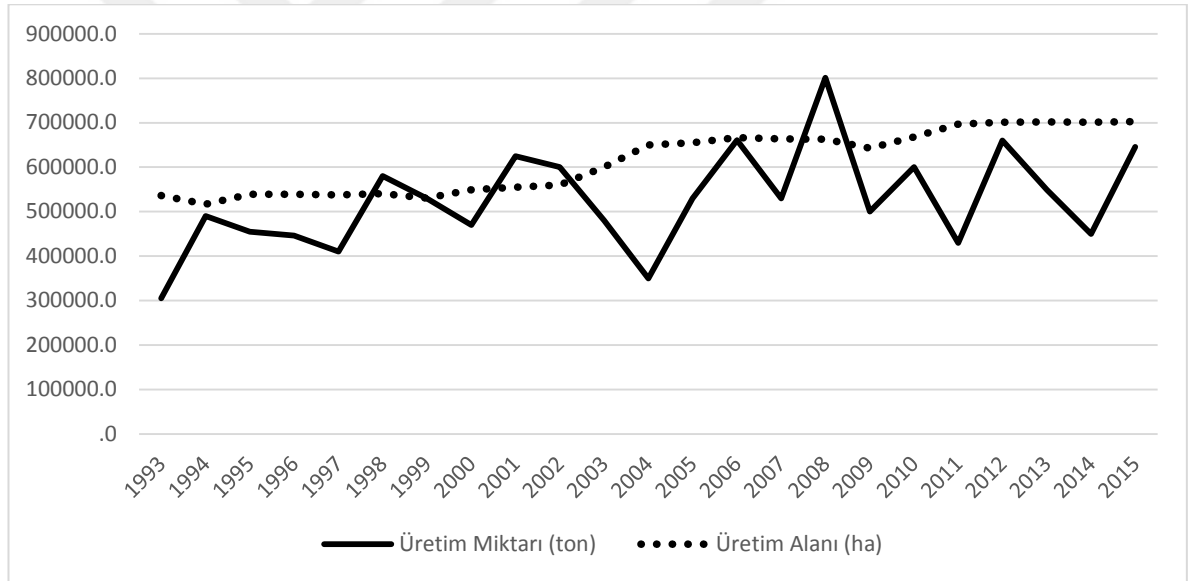
alma sürecinde nicel politika etki analizinde bazı araçların kullanımı hakkında açıklamalar sağlamaktadır.

Vidueira vd. (2014), çalışmada ön etki analizlerinin etkili bir politika yönetimi için temel bir araç olması nedeniyle Avrupa Birliğinde yeni bir politika uygulanmadan önce yapılması gereken zorunlu bir işlem olduğunu belirtmiş ve bir kırsal kalkınma programı üzerinde durum çalışması yaparak etki analizlerinde uygulanan metodolojilerin faydalarını ve karşılaşılan zorlukları belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada nitel yaklaşımlar uygun bulunmazken, mikro simülasyon modeli gibi nicel yaklaşımlar gerçek etkilere yakın değerler vermiştir. Çalışmada bütçe ve zaman kısıtlamalarına rağmen politikaların başarıya ulaşması nicel ve karma yaklaşımların daha uygulanabilir olduğu ifade edilmektedir.

3. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA FINDIK ÜRETİMİ

Fındık Türkiye’nin en önemli tarımsal ihraç ürünüdür ve her yıl Türkiye’ye önemli miktarda ihraç geliri sağlamaktadır. Türkiye’nin fındık üretim alanları ülkenin kuzeyinde, Karadeniz sahil şeridinde yer almakta olup doğuda Gürcistan sınırından batıda Marmara denizine kadar uzanmaktadır.

Şekil 3.1’de 1994 ve 2013 yılları arasında fındık üretim miktarlarında ve fındık üretim alanlarındaki değişim görülmektedir. Üretim miktarı iklimsel koşullar nedeniyle yıllara göre dalgalanmakla birlikte trend sürekli artış şeklindedir. Fındık üretim alanlarında ise sürekli bir artış söz konusudur.

Şekil 3.1 Türkiye’nin fındık üretim miktarı ve üretim alanlarındaki değişim (Anonim 2015b)

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 33 ilde fındık yetişmekle beraber, bu illerin ancak yarısında ekonomik anlamda fındık üretimi yapılabilmektedir. Fındık yetiştiriciliği 16.06.1983 tarih ve 2844 sayılı kanun ile Türkiye’de izne tabi kılınmıştır. 07.02.2015 tarih ve 2014/7253 sayılı Fındık Alanlarının Tespitine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararına göre 16 ilde fındık üretimine izin verilmiştir (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1 Fındık üretimine izin verilen iller (Anonim 2015d)

No	İl	İlçeler
1	Artvin	Arhavi, Borçka, Hopa Murgul
2	Bartın	Bütün ilçeler
3	Bolu	Göynük ve Mudurnu
4	Düzce	Merkez, Akçakoca, Cumayeri, Çilimli, Gölyaka, Gümüşova, Kaynaşlı ve Yığılca
5	Giresun	Merkez, Bulancak, Çanakçı, Dereli, Doğankent, Espiye, Eynesil, Görele, Güce, Keşap, Piraziz, Tirebolu ve Yağlıdere
6	Gümüşhane	Kürtün
7	Kastamonu	Abana, Bozkurt, Cide, Çatalzeytin, Doğanyurt ve İnebolu
8	Kocaeli	Kandıra
9	Ordu	Bütün ilçeler
10	Rize	Ardeşen, Fındıklı ve Pazar
11	Sakarya	Adapazarı, Akyazı, Arifiye, Erenler, Ferizli, Geyve, Hendek, Karapürçek, Karasu, Kaynarca, Kocaali, Pamukova, Sapanca, Serdivan, Söğütü ve Taraklı
12	Samsun	Alaçam, Asarcık, Atakum, Ayvacık, Bafra, Canik, Çarşamba, İlkadım, Ondokuzmayıs, Salıpazarı, Tekkeköy, Terme ve Yakakent
13	Sinop	Merkez, Ayancık, Dikmen, Erfelek, Gerze ve Türkeli
14	Tokat	Erbaa
15	Trabzon	Bütün ilçeler
16	Zonguldak	Bütün ilçeler

Türkiye'deki üretim alanlarının % 99,5'i üretim izni verilen 16 ilde bulunmaktadır ve bu iller toplam fındık üretiminin % 99,3'ünü gerçekleştirmektedir. Bu illerin büyük bir bölümü Karadeniz sahil şeridinde yer almaktadır.

Türkiye'deki fındık üretim alanlarını incelediğimizde üretim alanlarının Karadeniz sahil şeridinde bulunan Ordu, Giresun, Samsun, Sakarya, Trabzon ve Düzce illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu iller Türkiye'nin fındık üretim alanlarının % 90,4'üne sahiptir. Fındık üretim alanlarının % 32,4'ü Ordu, % 16,7'si Giresun, % 12,8'i Samsun, % 10,3'ü Sakarya, % 9,3'ü Trabzon ve % 8,9'u Düzce ilinde bulunmaktadır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 Türkiye’deki fındık üretim alanının illere göre dağılımı (Anonim 2015b)

İl Adı	Üretim Alanı (hektar)	Oran (%)
Ordu	227.183	32,4
Giresun	117.137	16,7
Samsun	89.594	12,8
Sakarya	72.173	10,3
Trabzon	65.432	9,3
Düzce	62.685	8,9
Diğer iller	66.938	9,6
Toplam	701.141	100,0

İllerin üretim miktarları incelendiğinde benzer şekilde 6 ilin Türkiye’nin toplam fındık üretiminin % 88,6’sını ürettiği görülmektedir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3 Türkiye’nin fındık üretiminde bazı önemli illerin payları (Anonim 2015b)

İl Adı	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)	2012 (ton)	2013 (ton)	2009-2013 Ortalaması	Oran%
Ordu	117.751	141.714	99.881	145.353	178.357	136.611	24,9
Sakarya	79.041	108.150	74.537	118.057	64.540	88.865	16,2
Giresun	68.974	74.944	67.603	101.532	81.342	78.879	14,4
Samsun	66.617	83.830	52.087	88.392	69.392	72.064	13,2
Düzce	72.399	78.902	45.098	81.278	48.295	65.194	11,9
Trabzon	36.802	45.932	33.410	58.767	44.537	43.890	8,0
Diğer iller	58.416	66.528	57.384	66.621	62.537	62.297	11,4
Toplam	500.000	600.000	430.000	660.000	549.000	547.800	100,0

Dünya pazarlarına her yıl ortalama olarak 840.000 ton fındık arz edilmektedir. Bunun yaklaşık 550.000 tonu Türkiye tarafından üretilmektedir. Bu haliyle Türkiye fındıkta dünyanın en önemli üretici ve ihracatçı ülkesidir ve dünya fındık üretiminin % 66’sını tek başına gerçekleştirmektedir. Türkiye’yi sırasıyla İtalya, ABD, Azerbaycan ve Gürcistan takip etmektedir (Çizelge 3.4).

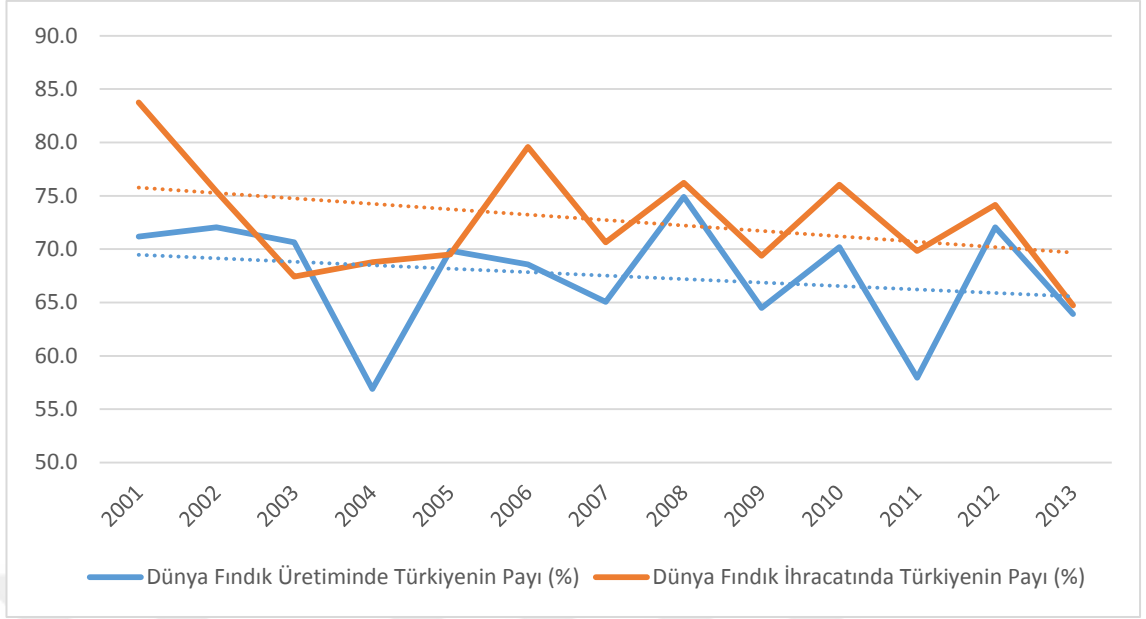
Çizelge 3.4 Dünya Fındık Üretiminde Türkiye'nin Payı (Anonymous 2015)

	2009 (ton)	2010 (ton)	2011 (ton)	2012 (ton)	2013 (ton)	2009-2013 Ortalaması (ton)	Oran (%)
Türkiye	500.000	600.000	430.000	660.000	549.000	547.800	66,1
İtalya	106.600	90.270	128.940	85.232	112.643	104.737	12,6
ABD	42.638	25.401	34.927	31.480	40.500	34.989	4,2
Azerbaycan	30.430	29.454	32.922	29.624	31.202	30.260	3,7
Gürcistan	21.800	28.800	31.100	24.700	39.700	29.220	3,5
İran	21.000	20.284	21.440	21.440	21.537	21.140	2,6
Çin	18.000	19.500	22.000	23.000	23.000	21.100	2,5
İspanya	10.290	15.086	17.590	14.600	15.300	14.573	1,8
Diğer	24.388	26.123	23.227	25.770	25.815	25.065	3,0
Toplam	775.146	854.918	742.146	915.846	858.697	836.810	100,0

Türkiye üretimde olduğu gibi ihracatta da dünya iç fındık ihracatının % 70'ini gerçekleştirerek ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'yi Gürcistan, İtalya, Azerbaycan ve Almanya takip etmektedir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5 Dünya İç Fındık İhracatı (Anonymous 2016a)

	2010 (ton)	2011 (ton)	2012 (ton)	2013 (ton)	2014 (ton)	2010-2014 Ortalaması (ton)	Oran (%)
Türkiye	149.60	146.322	161.462	162.932	147.092	153.483	70,22
Gürcistan	9.610	19.093	13.609	27.726	18.871	17.782	8,14
İtalya	13.868	13.698	14.059	16.017	18.316	15.192	6,95
Azerbaycan	8.468	12.882	10.250	9.719	11.838	10.631	4,86
Almanya	3.669	4.869	4.565	4.949	5.474	4.705	2,15
Diğer	11.633	12.208	13.356	29.111	17.536	16.769	7,67
Toplam	196.85	209.072	217.301	250.454	219.127	218.561	100,00

Şekil 3.2 Türkiye'nin dünya fındık üretimi ve ihracatındaki payı (Özdemir 2015)

Üretim alanları ve üretim miktarlarındaki görülen artışa rağmen Türkiye'nin dünya fındık üretimi ve ihracatından aldığı payda ise yıldan yıla bir azalma görülmektedir (Şekil 3.2). Dünyadaki diğer fındık üreticisi ülkelerdeki üretim artışı nedeniyle Türkiye'nin pastadan aldığı pay giderek azalmaktadır (Özdemir 2015).

Fındık, Türkiye'nin önemli bir ihraç ürünü olup, 2010-2014 yılı TÜİK verilerine göre toplam ihracatın yaklaşık % 1,4'ünü, tarım ürünleri ihracatının ise yaklaşık % 12'sini sadece fındık oluşturmaktadır. Tarım ürünleri ihracatındaki bu payı ile fındık, her sene Türkiye'ye en çok ihracat geliri sağlayan tarım ürünü konumunda bulunmaktadır (Anonim 2015c).

Türkiye'de üretilen fındığın büyük bölümü Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere % 85'i dış pazarlara ihraç edilmek suretiyle ülke ekonomisine her yıl önemli miktarlarda ihracat geliri sağlamaktadır. Bu gelirin bazı yıllar 2 milyar doları geçtiği görülmektedir. Türkiye 2014 yılında fındık ihracatından 2,3 milyar dolar, 2015 yılında ise 2,8 milyar dolar gelir sağlamıştır (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6 2006-2015 yıllarında Türkiye'nin Fındık İhracatı (Anonim 2016a)

Yıllar	İhracat Değeri (\$)	Yıllar	İhracat Değeri (\$)
2006	1.467.017.317	2011	1.759.162.313
2007	1.519.487.325	2012	1.802.462.907
2008	1.407.871.663	2013	1.767.276.552
2009	1.172.597.746	2014	2.314.253.067
2010	1.544.785.708	2015	2.827.316.418

4. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA FINDIK POLİTİKALARI

4.1 Türkiye’de Fındık Politikaları

Tarım, tüm dünyada kendine has bir takım özellikleri nedeniyle korunmaya ve desteklenmeye muhtaç bir sektör olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de fındık tarımı hem tarımın kendine ait özellikleri hem de fındığın Türkiye için stratejik bir ihracat ürünü olması nedeniyle uzun süredir çeşitli politikalar ile desteklenmektedir. Türkiye’de fındık politikalarının oluşturulması sırasında ihracat ve üretici gelirlerinin maksimizasyonu, stok, taşıma ve finansman maliyetlerinin minimizasyonu ve dünya piyasalarındaki gücünün muhafaza edilmesi temel amaçlar olarak bildirilmektedir (Sarımeşeli ve Aydoğmuş 2000). Günümüze kadar Türkiye’de fındık piyasasının düzenlenmesi için çeşitli politika araçlarından faydalanılmıştır. Bunların bir kısmı desteklemeler şeklindeyken bazıları da yasaklama ve sınırlamalar şeklinde olmuştur.

4.1.1 Alım garantisi ve taban fiyatı desteği

Ürün fiyatının belirli bir miktarın altına düşmesini önlemek için devletin belirlenen fiyat üzerinden alım garantisi sunması şeklinde gerçekleşir. Alım garantisi ve taban fiyat desteği ürüne belirli bir pazar ve fiyatı teminat altına alması nedeniyle üretim artışını teşvik eder ve üretim miktarında meydana gelen dalgalanmaların neden olduğu ani fiyat değişikliklerinden üreticileri korur.

Türkiye’de 1964 yılında, fındığın ilk kez desteklenen ürünler kapsamına alınmıştır. Bu tarihten itibaren çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararnameleri ile 1994 yılına kadar, fındık üreticileri Bakanlar Kurulunun ürüne ait bir taban fiyatı belirlenmesi ve müdahale kuruluşu olarak görevlendirilen Fiskobirlik’in belirlenen taban fiyattan alım yapması şeklinde uygulanan bir model ile desteklenmiştir (Anonim 2016d).

Fiskobirlik 1994 yılından 2000 yılına kadar ise Destekleme Fiyat İstikrar Fonundan kredi kullanarak alımlarına devam etmiştir. 2000 yılında ise Tarım Reformu Uygulama

Projesinin hayata geçirilmesinin sonucu çıkarılan 16.06.2000 tarih ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun ile Fiskobirlik'e devletin mali desteği sonlandırılmıştır (Anonim 2000).

İlgili kanun gereği özerk bir kuruluş olan Fiskobirlik'e devlet müdahalesi devam etmiş ve 2000 yılı fındık alımının finansmanı hazine tarafından sağlanarak devlet adına alım yapmıştır. 2001 yılında alımlar Destekleme Fiyat İstikrar Fonundan temin edilen kredi ile gerçekleştirilmiştir. 2002 yılında ise Bakanlar Kurulu Kararı ile fındık alımı için tekrar Fiskobirlik görevlendirilmiştir. 2003 yılından itibaren ise Fiskobirlik kendi nam ve hesabına fındık alım satımını gerçekleştirmiştir (Kayalak 2012). Bu dönemde Fiskobirlik fındık fiyatını yükseltme yönünde bir strateji izlemiş ve 2004 yılında yaşanan donun etkisiyle üretimin düşmesi ve stoklardaki fındığın elden çıkartılmasının da etkisiyle fiyatlar yükselmiştir (Bozoğlu 2007).

2006 yılında Fiskobirlik'in yaşadığı finansman sorunları nedeniyle fındık alımı yapamamış ve fındık fiyatlarında önemli düşüşler olmuş ve üretici ürününü maliyetin altında ya da maliyete yakın fiyatlarla satmak zorunda kalmıştır (Kayalak 2012). Üreticinin daha fazla mağdur olmaması için 31.08.2006 tarih ve 2006/0865 sayılı Fındık Alımı ve Satımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ile Toprak Mahsulleri Ofisi 3 yıllığına kamu adına fındık alımı için görevlendirilmiştir (Anonim 2006).

4.1.2 Üretim alanlarının sınırlandırılması

Türkiye'de 1964'te başlayarak 2009 yılına kadar devam eden ve fındık üretiminin artırılması amacıyla uygulanan taban fiyat ve müdahale alımı şeklindeki destekleme modeliyle üreticinin faydalanabileceği destek, ürettiği ürün miktarına bağlı olduğu için üretim artışı teşvik edilmiş ve fındık üretim alanlarında önemli artışlar gözlenmiştir. Bu genişleme hem doğudaki eski üretim bölgesinden batıya doğru hem de kuzey sahil şeridinin yüksek rakımlarına doğru gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda üretim ve tüketim arasındaki fark giderek artmış ve arz talep dengesi bozulmuştur. Bu noktada uygulanan politikaların etkilerinin değerlendirilemediği ve zamanla politikanın başka

sorunlara neden olduğu görülmektedir. Belirtilen olumsuzlukların önüne geçilmesi amacıyla 18.06.1983 tarih ve 2844 sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Kanun çıkarılmıştır (Anonim 1983). Kanun ile yeni fındık bahçesinin kurulması izne tabi tutulmuş ve belirlenecek alan dışında kalan mevcut fındık bahçelerinin yenilenmesi yasaklanmıştır. Kanun kapsamına giren alanların belirlenmesi ancak 1989 yılında çıkarılan yönetmelik ile sağlanabilmiştir (Anonim 1989). Yönetmeliğe göre fındık üretimi yapılabilecek alanlara rakım, eğim ve arazi kullanım sınıfına göre bir takım sınırlamalar getirilmiştir. Bu tarihten sonra çıkarılan yeni düzenlemelerle bu il ve ilçelere yenileri eklenerek izin verilen yasal alanlar sürekli genişletilmiştir. Son olarak 2014 yılında yapılan 2014/7253 sayılı düzenlemeyle izin verilen il sayısı 16'ya çıkmıştır (Anonim 2015a).

4.1.3 Fındık politikası kapsamında alternatif ürünlerin desteklenmesi

Üretim alanlarının sınırlandıran yasal düzenlemelerin uygulamaya aktarılmasında bir takım güçlüklerle karşılaşmış ve yasal düzenlemeler ile fındık üretim alanlarının sınırlandırılması sağlanamamıştır. Ayrıca arz fazla olan fındık üretimi yerine üreticilerin daha yüksek getirili veya üretim açığı bulunan ürünlere yönlendirilmesi amacıyla fındık dikili bahçelerini sökerek alternatif ürünlere geçen üreticilerin desteklenmesi gündeme gelmiştir. 2844 sayılı kanunun 5.maddesine istinaden çıkarılan 07.01.1993 tarih ve 93/3985 sayılı BKK ile göre ekonomik ömrünü doldurmadan sahip olduğu fındık bahçesini söküp yerine yeni bir ürün yetiştirmek isteyenlere bu konuda getirilecek teşvik tedbirlerinden yararlanma imkânı getirilmiştir (Anonim 1993).

2000 yılında ise Tarım Reformu Uygulama Projesi ile birlikte hayata geçen Alternatif Ürün Projesi ile birlikte 27.11.2001 tarih ve 2001/3267 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile telafi edici ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Alternatif Ürün Projesi ile beklenen sonuçlara ulaşamamıştır. Bunun nedenleri olarak tazminatın bir kereye mahsus verilmesi, fındığın sökümü ve alternatif olarak sunulan ürünler için verilen tazminatı üreticinin yetersiz bulması, alternatif ürünlerin pazar endişesi ve bu ürünlerin yetiştirilmesi için bölgede sulama imkânlarının yeterli olmaması ve bölgede meyve ve

sebze gibi ikame ürünleri değerlendirecek işleme sanayinin yokluğu bildirilmektedir (Demiryürek ve Bozoğlu 2002).

4.1.4 Diğer destekler

Fındık üreticileri 2000'li yıllara kadar tarım sektörünün geneline yönelik olarak uygulanan girdi desteklerinden yararlanmışlardır. Girdi destekleri ürünün fiyatının yükselmesinin istenmediği durumlarda üretim maliyetlerini düşürerek üretici gelirlerinin yükselmesi amacıyla kullanılan girdilerin sübvansiyonu esasına dayanmaktadır. Ürün bazlı desteklerden olan girdi desteklerinin amacı verimlilik ve üretim artışıdır.

Türkiye'de uygulanan girdi destekleri, fındıkta uygulanmakta olan arzı kontrol altına alma yönündeki politikalarla çelişmesi ve girdi desteklerinin üreticilere kaynak aktarmada etkinliğinin düşük olması nedeniyle Tarım Reformu Uygulama Projesinin hayata geçmesiyle birlikte girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılmıştır. Bunun yerine üreticinin doğacak kayıplarının telafi edilmesi amacıyla Doğrudan Gelir Desteği adı verilen ödemelerden fındık üreticileri de faydalanmışlardır. Ayrıca 29.01.2003 tarih ve 2003/5203 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 2002 yılından geçerli olmak üzere fındık üreticilerine doğrudan gelir desteğine ek olarak belirli tutarda bir ödeme yapılmasına karar verilmiştir (Anonim 2003). Doğrudan gelir desteği ödemeleri Tarım Reformu Uygulama Projesinin sona ermesiyle birlikte artık devam etmemektedir fakat fındık üreticilerine ve tarım sektörünün geneline yönelik alan bazlı uygulanan mazot, gübre ve toprak tahlili desteklerinden halen devam etmektedir (Anonim 2013a).

4.1.5 Yeni Fındık Stratejisi

Uygulanan politikalar nedeniyle artan üretim sonucu fındık desteklemesi için bütçeden ayrılan kaynak ve müdahale kuruluşlarının yönetim ve stok maliyetleri de giderek artmıştır. Fiyat bazlı destekleme politikası nedeniyle artan fındık fiyatları dünya fiyatlarını da yükseltmiş ve karlılığın yükselmesi başka ülkelerin fındık üretimine

başlayarak, ülkemize rakip olmasına yol açmıştır. Ayrıca destekleme bütçesinin öngörülememesi, artan fiyatların enflasyonu körüklemesi, devletin fiyatı belirliyor olmasının ürün borsalarının gelişmesine engel olması gibi olumsuzluklara neden olmuştur.

15 Temmuz 2009 tarih ve 15201 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı ile mevcut destekleme politikasına son verilerek 2009, 2010 ve 2011 yılları için yeni bir destekleme politikası belirlenmiştir. Yeni politikanın uygulama süreci boyunca taban fiyat ve alım garantisi yoluyla gerçekleştirilen ve 45 yıldır devam eden destekleme politikası uygulamadan kaldırılmıştır. “Yeni Fındık Stratejisi” adı verilen bu uygulama ile devletin ürün fiyatına veya pazara herhangi bir müdahalesi olmaksızın ürün fiyatı serbest piyasa şartlarında oluşmakta ve müdahale kuruluşları devlet adına alım yapmamaktadır. Üreticinin fiyat müdahalesinin olmadığı yeni piyasa şartları nedeniyle karşılaştığı refah kaybı, üreticiye yapılacak doğrudan ödemeler yoluyla giderilmektedir. Üreticinin faydalanacağı desteğin miktarı ise, üretim miktarı ile değil, üretim alanı ile ilişkilendirilmektedir. Böylece eski modelin üretimi teşvik edici etkisinin neden olduğu arz fazlası probleminin önüne geçilmek istenmektedir. Ayrıca ruhsatsız üretim alanlarındaki fındık üretimini terk ederek alternatif ürünlere geçen üreticilere de telafi edici ödemeler yapılmaktadır.

Yeni düzenleme ile ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık üreticilere “Alan Bazlı Gelir Desteği”, ruhsatsız alanlarda fındık yetiştiriciliği yapanlara ise alternatif ürünlere geçmeleri halinde “Söküm ve Alternatif Ürün Desteği” verilmektedir. Alan Bazlı Gelir Desteği, ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık üreticilerine, 150 TL/da/yıl, Söküm ve Alternatif Ürün Desteği ise ruhsatsız alanlarda üretim yapan fındık üreticilerine, fındık üretiminden vazgeçerek alternatif üretime geçmeleri halinde; 1.yıl 300 TL/da 2.yıl 150 TL/da, 3.yıl yine 150 TL/da olmak üzere, 3 yıl için toplam 600 TL/da destekleme ödemesi yapılmıştır (Anonim 2009).

30.01.2013 tarih ve 2013/4245 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bu yeni politikanın 2012, 2013, 2014 yıllarında da devam etmesine karar verilmiştir. Bu dönemde telafi

edici ödeme miktarı değişmezken, alan bazlı gelir desteğinin 2012 yılı için 150 TL/da, 2013 yılı için 160 TL/da, 2014 yılı için 170 TL/da olarak belirlenmiştir (Anonim 2013b).

Son olarak 08.04.2015 tarihli ve 2015/4245 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile mevcut destekleme politikasının 2015 yılı için aynı şekilde devam etmesine karar verilmiştir (Anonim 2015e).

4.2 Dünyada Fındık Politikaları

Türkiye'nin dünyanın en önemli fındık üreticisidir. Türkiye'nin ardından ise Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri en önemli üreticiler konumundadır. Tüketim noktasında ise dünyada üretilen fındığın % 91'i Avrupa ülkelerinde tüketilmektedir (Harman, 2013). Türkiye dışında dünya fındık piyasasında rol oynayan diğer büyük oyuncuların fındık politikaları şüphesiz ki ülkemizi ilgilendirmektedir. Aşağıda AB ve ABD'de uygulanan fındık politikaları ele alınmıştır.

4.2.1 AB ülkelerinde fındık politikaları

Avrupa Birliği'nde fındık için özel bir destekleme politikası uygulanmamakla birlikte sert kabuklu yemişler için uygulanan destekler kapsamında fındık üreticileri de desteklenmektedir. 1989 yılından beri Avrupa Birliği sert kabuklular sektörü için özel destekler uygulamaktadır. Avrupalı üreticiler sert kabuklu yemişlerin üretiminde yüksek üretim maliyetleri nedeniyle diğer ülkelerdeki üreticiler ile rekabet etmekte zorlanmaktadırlar. Bununla birlikte Avrupa'nın birçok bölgesinde sert kabukluların üretimi çevresel, sosyal ve kırsal dengeyi korumak ve sürdürmek açısından önemli bir rol oynamaktadır (Anonymous 2016b).

Daha önce üretici örgütleri üzerinden ve taban fiyat sistemi ile desteklenmekte olan sert kabuklu yemiş üreticiler, 2003 yılında Ortak Tarım Politikasında yapılan reformlarla birlikte artık alan bazlı doğrudan ödemeler yoluyla desteklenmektedirler. Bu yeni

düzenlemeyle birlikte sert kabuklu yemiş (badem, fındık, ceviz ve fıstık) üreticilerine her yıl için hektar başına 120,75 avro tutarındaki destek doğrudan ödenme yoluyla aktarılmaktadır. Ayrıca üye ülke isterse her yıl için hektar başına 120,75 avroyu geçmemek kaydıyla bu limite kadar ilave destek ödeyebilmektedir (Anonymous 2016b).

4.2.2 ABD’de fındık politikaları

ABD dünyadaki en önemli tarım ürünleri üreticilerinden biridir. Çok büyük bir iç pazarı vardır ve aynı zamanda dünyanın en önemli tarımsal ürünler ihracatçısıdır. Bu nedenle Amerikan tarım politikalarının dünya tarımsal ürün piyasalarında önemli bir etkisi vardır (Anonymous 2011). Amerikan tarım politikaları her beş yılda bir Kongre tarafından kabul edilerek yürürlüğe konulan Tarım Kanunları ile belirlenmektedir (Yeni ve Dölekoğlu 2003). ABD’de 2002 yılında çıkarılan tarım kanunuyla birlikte fiyat ve pazar müdahaleleri şeklinde devam eden destekleme politikaları terkedilerek büyük ölçüde doğrudan ödemeler sistemine geçilmiştir (Acar ve Bulut 2009).

ABD’de fındık üretiminin hemen hemen tamamının gerçekleştirildiği Oregon eyaletinde fındık pazarının düzenlenmesi amacıyla 1949 yılında çıkarılan bir kanun ile Hazelnut Marketing Board adlı bir kurulmuştur. Kuruluşun görevlerinden biri de iç piyasaya ürün arzının kontrolüdür. Hazelnut Marketing Board iç piyasada fındık arzında kısıtlama olması gerektiğine karar verirse, arz edilecek ürün miktarını belirleyerek satıcılar arasında pazar paylarına göre bölüştürür. Bu uygulama ile piyasanın düzenlenmesi sağlanmakta ve ürün arzı ve dolayısıyla ürün fiyatına etki edilmektedir. Bunun yanında ürün fiyatının belirlenmesinde Fındık Üreticileri Pazarlık Birliği’nin (Hazelnut Growers Bargaining Association) yürüttüğü pazarlıklar da etkili olmaktadır (Vural 2008).

4.2.3 Diğer ülkelerdeki fındık politikaları

Türkiye’nin üretim miktarları artmasına rağmen dünya fındık üretimindeki payı giderek azalmaktadır. Gürcistan, Azerbaycan, Arjantin, Şili ve Çin gibi ülkelerdeki fındık

Üretim alanlarında artışlar olmaktadır. Yeni üreticilerin pazara girişlerindeki en önemli sebep fındık üretiminin karlı olmasıdır. Öte yandan önemli ihracatçı lkeler Türkiye'nin fiyat üzerindeki etkisini azaltmak ve pazarda yeni tedarikçi ülkeler oluşturarak arzı çeşitlendirmek istemektedirler. Bu nedenle fındık üreticisi ülkeleri üretimi artırmaları konusunda teşvik etmektedirler (zdemir 2015).

5. MATERYAL ve YÖNTEM

5.1 Materyal

Bu çalışmanın materyalini, Giresun ilinde fındık üretimi yapan ve alan bazlı destekten yararlanan üreticilerden anket yoluyla toplanan birincil veriler oluşturmaktadır. Ayrıca daha önceden yapılmış araştırmalar ve konu ile ilgili kurum ve kuruluşların yayınlarından da faydalanılmıştır.

5.2 Yöntem

5.2.1 Örneklem Yöntemi

Popülasyonun oluşturulması amacıyla Giresun ilinde fındık üretiminin yapıldığı 13 ilçe arasından üretim alanı, üretim miktarı, işletme sayısı, fındık üretiminin tarımsal üretimdeki baskınlığı, rakım ve coğrafi olarak ilçenin il içerisindeki konumu, tarım tekniği, üretim deseni gibi özellikler göz önünde bulundurularak, fındık üretimi yapılan tüm alanı temsilen 3 ilçe seçilmiştir. Seçilen ilçeler toplam fındık üretiminin %37,2'sini gerçekleştirmekte ve toplam üretim alanının ise %39,3'üne sahip bulunmaktadır (Anonim 2015b).

Seçilen her bir ilçeden, ilçedeki Gıda, Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüklerinde görev yapan teknik personel ile görüşmeler yapılarak 3'er köy seçilmiştir. Köyler seçilirken ilçeyi yukarıdaki özellikler açısından temsil etmesi esas alınmıştır. Böylece 3 ilçede 3'er köy olmak üzere toplamda 9 köy belirlenmiştir. Seçilen ilçeler ve köyler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 5.1 Araştırma sahasından seçilen ilçe ve köyler

İlçe Adı	Köy Adı
Bulancak	Damudere, İnece, Pazarsuyu
Keşap	Alataş, Düzköy, Yazlık
Tirebolu	Yukarıortacami, Aşağıboynuyoğun, Yalıköy

Belirlenen 9 köydeki alan bazlı desteklemeden faydalanan işletmeler Çiftçi Kayıt Sisteminden sorgulanarak tespit edilmiştir. Belirlenen köylerde fındık üretimi yapan işletmelerin tümü olan 2253 işletme popülasyonu oluşturmuştur. Elde edilen popülasyon örnekleminin homojen bir dağılım göstermesi amacıyla fındık arazisi büyüklüğüne göre frekans grafikleri incelenerek 3 tabakaya ayrılmıştır.

Çizelge 5.2 Tabakalara göre işletme sayıları

Tabakalar	Alan (da)	İşletme Sayısı
I	1 - 20	1743
II	21 – 50	436
III	51+	74
TOPLAM		2253

Çizelge 5.3 Tabakalara örnek sayıları

Tabaka	Alan (da)	Nh	Sh	Sh ²	Nh*Sh	Nh*Sh ²	Örnek Sayısı
I	1 - 20	1743	5,32	28,31	9273,16	49335,35	35
II	21 - 50	436	8,23	67,73	3588,14	29529,18	14
II	51+	74	21,20	449,56	1569,01	33267,16	6

Örnek hacminin belirlenmesinde aşağıdaki formül kullanılmıştır (Yamane, 1967):

$$n = \frac{(\sum Nh * Sh)^2}{N^2 * D^2 + (\sum Nh * (Sh)^2)} \quad , \quad D = (d / Z)$$

Eşitlikte; n = örnek hacmini,

N_h = h'inci tabakaya ait örnekleme çerçevesindeki işletme sayısını,

S_h = h'inci tabakadaki verilerin standart sapmasını,

Sh² = h'inci tabakadaki verilerin varyansını,

N = örnekleme çerçevesindeki toplam işletme sayısını,

d = ortalamadan belli bir % sapmayı,

Z = güven aralığı için t tablo değerini ifade etmektedir.

Belirlenen örnek hacminin tabakalara dağıtımında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$n_i = \frac{(N_h * S_h) * n}{\sum N_h * S_h}$$

5.2.2 Anket aşamasında uygulanan yöntem

Bu çalışma kapsamında Giresun ilinde fındık üretimi yaparak alan bazlı destekten faydalanan işletmelerle 55 adet anket yapılmıştır. Anketler yüz yüze görüşme yoluyla yapılmıştır. Anket verileri 2013 yılı üretim yılı verilerini içermektedir. İşletmelerde üretim kararlarını veren işletme yöneticileri ile görüşülmüştür. Ankette toplanan yaş, rakım, üretim alanı gibi veriler sürekli veri olarak alınmış ve analiz edilmiştir.

5.2.3 Analiz sırasında uygulanan yöntem

Anket formlarının elektronik ortama aktarılmasında ve analizinde MS Excel ve MiniTab paket programları kullanılmıştır. Elde edilen verilerden özet tablolar hazırlanmış, yüzde dağılımlar ve temel istatistiki parametreler kullanılarak yorumlanmıştır. Ayrıca her grup için ayrı olarak temel istatistiki parametreler hesaplanmıştır.

Ki-kare testi ile alan bazlı destekten yararlanan işletmelerde yaş, köyde veya şehirde ikamet etme süresi, arazinin eğimi, arazinin rakımı, fındık dikili işletme arazisinin büyüklüğü, toplam arazi büyüklüğü, fındık dikili alanın toplam araziye oranı, alan bazlı

desteklerin toplam gelire oranı, fındık gelirinin toplam gelire oranı, hayvansal ürün gelirinin toplam gelire oranı, tarım dışı gelirin toplam gelire oranı gibi sosyoekonomik faktörlerin destekleme politikasından memnuniyet, alan bazlı desteğin verilmediği durumda üretime devam etme eğilimi ve alan bazlı desteğin artması durumunda üretim alanını artırma eğilimi ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Anket sırasında veriler sürekli veri olarak alınmıştır.

6. BULGULAR ve TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde anket verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma bulgularının sunumu 5 temel alt bölümde hazırlanmıştır. İlk bölümde sosyoekonomik ve demografik özellikleri, ikinci bölümde işletmelerin arazi ve hayvan varlıkları, üçüncü bölümde fındık yetiştiriciliği ile ilgili özellikleri, dördüncü bölümde ise tarımsal desteklemeler ile ilgili görüşleri ele alınmıştır. Beşinci bölümde ise ki-kare analizleri ile uygulanan destekleme politikasından üreticilerin memnuniyetleri ve politikanın üretim kararlarına etkisinin belirlenmeye çalışılmıştır.

6.1 Araştırma alanı

Araştırma alanı olarak seçilen Giresun ili doğuda Trabzon ve Gümüşhane; güneydoğuda Erzincan, güney ve güneybatıda Sivas, batıda Ordu illeri ile kuzeyde Karadeniz ile çevrilidir. İl genelinde 15 ilçe bulunmaktadır. 2013 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, Giresun toplam nüfusu 429.864'tür. Ortalama yaş 35,9'dur. Kentsel ve kırsal yerleşim birimlerine göre nüfus dağılımına bakıldığında, nüfusun %63'ü (270.615) şehirde, %37'si (159.369) ise belde ve köylerde yaşamaktadır. İlin yüzölçümü ortalama 6.934 km² olup Türkiye yüzölçümünün %0,89'unu teşkil etmektedir (Anonim 2016b).

Giresun yeryüzü şekilleri bakımından engebeli bir görünüme sahiptir ve dağlar, vadiler ve dik kıyılar geniş yer kaplamaktadır. Karadeniz kıyısı boyunca uzanan oldukça dar ve alçak düzlüklerden oluşan bir kıyı şeridi ile güneyde Kelkit Çayı Vadisi arasını kaplayan Giresun Dağları şehrin yeryüzü şekillerinin çatısını meydana getirir. Kıyıdan 50–60 km içeride, kıyıya paralel olarak yükselen bu dağların ortalama yüksekliği 2000 metre olup bazı yerlerde 3000 metreyi aşmaktadır. Yıllık ortalama sıcaklık 14,3 °C, yağış miktarı ise 1350 mm'dir (Anonim 2016c).

İl arazi dağılımına göre, % 32 orman, % 26 tarım, % 22 çayır-mera ve % 20 tarım dışı arazilerden oluşmaktadır. Tarım arazilerinin % 64'ünü fındık alanı oluştururken, % 32

tarla alanı, % 4 ise çay, sebze ve meyve alanlarından oluşmaktadır. Bitkisel üretimde 117.137 hektarlık alan fındık alanıdır. İlin 15 ilçesinden 13'ünde fındık üretimi yapılmaktadır. Fındık üretimi dışında, ilde bitkisel üretim olarak tahıl ve meyve üretimi yapılmaktadır. Hayvansal üretimi, et, süt, yumurta, bal ve deniz ürünleri üretimi oluşturmaktadır (Anonim 2016b).

Giresun'da fındık üretim alanları oldukça dağlık, engebeli ve eğimli alanlardan oluşmaktadır. Üretim alanlarının büyük kısmına ulaşım, elektrik ve su gibi temel altyapı hizmetleri henüz ulaştırılamamıştır. Bu durum hem ürün veriminin artırılmasında bir engel olarak karşımıza çıkmakta hem de işgücü maliyetlerinin oldukça yüksek olmasına neden olmaktadır. Öte yandan iklim ve arazi koşulları gereği Giresun'da fındık tarımından vazgeçilememekte ve birçok alanda mono kültür şeklinde yetiştirilmektedir.

6.2 Sosyoekonomik ve Demografik Özellikler

Materyal ve yöntem kısmın belirtildiği üzere popülasyon örnekleminin homojen bir dağılım göstermesi amacıyla desteklenen fındık arazisi büyüklüğüne göre frekans grafikleri incelenerek 3 tabakaya ayrılmıştır. 1-20 da arasında fındık arazisi olan 1.grubu, 21-50 da arasında fındık arazisi olanlar 2.grubu ve 50 da ve üzeri fındık arazisi olanlar 3.grubu oluşturmuşlardır.

Araştırma bulgularına göre, fındık işletmelerinde yöneticilerin yaş ortalaması 50,9'dur. 1.gruptaki işletme yöneticilerinin yaş ortalaması 49,5, 2.gruptaki işletme yöneticilerinin yaş ortalaması 51,2, 3.gruptaki işletme yöneticilerinin yaş ortalaması ise 58'dir.

İşletme yöneticilerinin eğitim durumları incelendiğinde büyük bir bölümünün ilköğretim seviyesinde eğitim aldıkları görülmektedir (% 58,2). İkinci sırada ise orta öğretim seviyesinde eğitim alanlar gelmektedir (% 21,8). İşletme yöneticilerinin % 9,1'i üniversite mezunu, % 1,8'i ise Yüksek Lisans mezunu, % 9,1'i ise eğitim almamıştır (Çizelge 6.1).

Görüşülen işletme yöneticilerinin yaşlı olduğu ve eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Genç ve eğitilmiş nüfus köylerden şehirlere göç etmekte ve tarım sektörü yerine tarım dışı istihdama kaymaktadır. Bu durum çalışma alanında yaygın şekilde uygulandığı bilinen yayım çalışmalarının da başarısını azaltan bir unsur olarak düşünülmektedir.

İşletme yöneticileri ortalama olarak yılda 5,8 ay süreyle işletmelerinin bulunduğu köyde ikamet etmektedirler ve geri kalan zamanlarını şehirde ikamet ederek geçirmektedirler. Köyde ikamet süreleri 1.grupta 5,2 ay, 2.grupta 6,8 ay ve 3.grupta ise 7,3 aydır. Sahip olunan arazi miktarı azaldıkça üreticilerin işletmenin bulunduğu kırsal alanda ikamet etme durumları da azalmaktadır.

Çizelge 6.1 İşletme yöneticilerinin eğitim durumları

EĞİTİM DURUMU	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Eğitim almamış	4	11,4	0	0,0	1	16,7	5	9,1
İlköğretim	20	57,1	9	64,3	3	50,0	32	58,2
Orta öğretim	7	20,0	4	28,6	1	16,7	12	21,8
Üniversite	3	8,6	1	7,1	1	16,7	5	9,1
Yüksek Lisans	1	2,9	0	0,0	0	0,0	1	1,8
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

İşletme yöneticilerinin % 45,5'inin asıl mesleği çiftçiliktir. Geri kalan % 54,5'i ise asıl mesleğinin işçi, esnaf ve memur olduğunu beyan etmiştir. İşletmeler ortalamasına göre asıl mesleği işçi olanlar % 21,8, esnaf olanlar % 20 ve memur olanlar ise % 12,7'dir. Fındık üretimi yapan işletmelerin % 54,5'i esas mesleği çiftçilik olmayan meslek grupları tarafından idare edilmektedir. Bu durumun işletme sahiplerinin bahçelerine daha az zaman ayırması ve tarımsal faaliyetlerin aksaması nedeniyle verim düşüklüğüne sebep olduğu düşünülmektedir. Fakat işletme büyüklüğü arttıkça yöneticilerden esas mesleği çiftçilik olanların oranı artmaktadır. Nitekim en büyük işletme büyüklük grubunda işletme yöneticilerinin % 66,6'sının esas mesleği çiftçiliktir (Çizelge 6.2).

Çizelge 6.2 İşletme yöneticilerin asıl meslekleri

MESLEK	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Çiftçi	16	45,7	5	35,7	4	66,6	25	45,5
İşçi	9	25,7	2	14,3	1	16,7	12	21,8
Esnaf	5	14,3	5	35,7	1	16,7	11	20,0
Memur	5	14,3	2	14,3	0	0,0	7	12,7
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

İşletme yöneticilerinin sosyal güvenlikleri % 49,1 SSK, % 21,8 Bağkur, % 12,7 Emekli Sandığı kurumları tarafından sağlanmaktayken % 7,3'ünün herhangi bir sosyal güvenliği bulunmamaktadır. İşletme yöneticilerinin % 9,1'inin ise Yeşil Kartı vardır (Çizelge 6.3).

Çizelge 6.3 İşletme yöneticilerinin sosyal güvenceleri

SOSYAL GÜVENLİK	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
SSK	18	51,4	7	50,0	2	33,3	27	49,1
Bağkur	5	14,3	4	28,6	3	50,0	12	21,8
Emekli Sandığı	5	14,3	2	14,3	0	0,0	7	12,7
Yeşil Kart	5	14,3	0	0,0	0	0,0	5	9,1
Yok	2	5,7	1	7,1	1	16,7	4	7,3
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

Örneklemin destekleme verileri üzerinden oluşturulması nedeniyle görüşülen üreticilerin tamamı Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlıdır ve tamamının üretici belgesi bulunmaktadır. Ayrıca bu üreticilerin tamamı destekten faydalanmanın bir şartı olarak Ziraat Odasına kayıtlıdır. Ziraat odasının ardından % 23,6 ile Fiskobirlik ve % 18,2 ile Tarım Kredi Kooperatifi gelmektedir. 1, 2 ve 3.gruplarda Fiskobirlik'e üye olanların oranı sırasıyla % 14,3, % 21,4 ve % 83,3 iken Tarım Kredi Kooperatifi'ne üye olanların oranı % 14,3, % 21,4 ve % 33,3'tür. 3.grubun Fiskobirlik ve Tarım Kredi Kooperatifi'ne üyelik bakımından daha ilerde olduğu görülmektedir. İşletmeler

ortalamasına göre Ziraat Odası dışında hiçbir üretici örgütüne üye olmayanların oranı % 69,1'dir (Çizelge 6.4).

Çizelge 6.4 İşletmelerin örgütlülük durumları

ÜYE OLUNAN ÖRGÜTLER	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Ziraat Odası	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0
Fiskobirlik	5	14,3	3	21,4	5	83,3	13	23,6
Tarım Kredi Kooperatifi	5	14,3	3	21,4	2	33,3	10	18,2
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1	2,9	1	7,1	0	0,0	2	3,6
Üretici Birlikleri	2	5,7	0	0,0	0	0,0	2	3,6

Çizelge 6.5 incelendiğinde işletme gelirlerinin % 42'sini tarım dışı gelir oluşturmaktadır. Bu oran 1.grupta daha yüksek olup % 53,9'dur. 2. ve 3.gruplarda ise % 37,5 ve % 22'dir. İşletmeler ortalamasına göre işletme gelirlerinin % 39'unu fındık geliri oluşturmaktadır. Bu oran 1, 2 ve 3.grupta sırasıyla % 26,5, % 44,3 ve % 59,4'tür. Her 3 grup için de fındık dışındaki tarımsal ürün geliri son derece düşüktür (Çizelge 6.5). İşletme gelirleri içinde fındık gelirlerinin düşük olması üreticinin ürün gelirine olan bağımlılığını azalmaktadır.

Çizelge 6.5 İşletmelerin gelirlerinin dağılımı

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Gelir (TL)	Oran (%)	Gelir (TL)	Oran (%)	Gelir (TL)	Oran (%)	Gelir (TL)	Oran (%)
Destekleme Geliri	1397,14	5,2	4173,21	9,8	9725,00	13,8	3012,27	8,4
Fındık Geliri	7094,27	26,5	18979,29	44,3	41925,00	59,4	13919,26	39,0
Fındık Hariç Bitkisel Ürün Geliri	321,43	1,2	562,50	1,3	2858,33	4,0	659,55	1,9
Hayvansal Ürün Geliri	3535,37	13,2	3040,29	7,1	552,00	0,8	3083,89	8,7
Tarım Dışı Gelir	14430,86	53,9	16025,71	37,5	15574,00	22,0	14961,53	42,0
Toplam	26779,07	100,0	42781,00	100,0	70634,33	100,0	35636,50	100,0

6.3 İşletmelerin Arazi ve Hayvan Varlıkları

Tüm gruptaki işletmelerde işletme arazisinin % 90'ından fazlasını mülk arazilerin oluşturduğu görülmektedir. İşletme ölçekleri küçük ve araziler parçalı yapıdadır. Bir işletmenin sahip olduğu ortalama fındık arazisi büyüklüğü 21 dekadır (Çizelge 6.6). Fındık bahçelerinin yıllar boyunca miras yoluyla bölünmesi nedeniyle işletme ölçekleri oldukça küçülmüş durumdadır. Birçok üreticinin sahip olduğu fındık bahçesi büyüklüğü geçimlerini fındık yetiştiriciliğinden kazanmalarına imkân vermemektedir. İşletme ölçeklerinin küçülmesi, işletme arazilerinin çok parçalı ve çok ortaklı olması fındık tarımının sürdürülebilirliği için önemli bir sorundur. Alınan yasal önlemlerle tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesine sınırlamalar getirilse de fiili olarak araziler parçalanmaya devam etmektedir. Kiralama veya ortaklık çok nadir olarak görülmekte ve arazilerin el değiştirme hareketliliği çok yavaştır. Bölgede işletme ölçeklerini geliştirilmesi, parçalı arazilerin birleştirilmesi yönünde teşvik edici politikalar uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çizelge 6.6 İşletme başına düşen ortalama arazi (da)

ARAZİ MÜLKİYET DURUMU	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)
Kiraya Verilen Arazi	0,314	3,3	0,000	0,0	0,000	0,0	0,200	0,9
Ortağa Verilen Arazi	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0
Kiraya Tutulan Arazi	0,071	0,7	0,000	0,0	0,000	0,0	0,045	0,2
Ortağa Tutulan Arazi	0,486	5,1	2,214	7,7	0,000	0,0	0,873	4,0
Mülk Arazi	9,371	97,5	26,679	92,3	75,333	100,0	20,973	96,7
İşletme Arazisi	9,614	100,0	28,893	100,0	75,333	100,0	21,691	100,0

Fındık dışında bitkisel ürün yetiştiren işletmeler ele alındığında en çok yetiştiriciliği yapılan ürünlerin kivi ve mısır olduğu görülmektedir. İşletmeler ortalamasına göre işletmelerin % 9,1'i kivi ve % 9,1'i mısır yetiştiriciliği yapmaktadır (Çizelge 6.7).

Çizelge 6.7 Fındık yetiştiriciliği dışında bitkisel ürün yetiştiren işletmeler

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Kivi	1	2,9	3	21,4	1	16,7	5	9,1
Mısır	4	11,4	1	7,1	0	0,0	5	9,1
Çay	1	2,9	0	0,0	2	33,3	3	5,5
Fasulye	1	2,9	0	0,0	0	0,0	1	1,8
Mandalina	0	0,0	1	7,1	0	0,0	1	1,8
Diğer	1	2,9	0	0,0	1	16,7	2	3,6

İşletmeler ortalamasına göre işletme arazilerinin % 97,3'ü üzerinde fındık dikilidir. İşletmelerin hemen hemen tamamında fındık üretiminin mono kültür şeklinde yapıldığı görülmektedir. İşletme arazisindeki payları çok az olmakla birlikte fındık yetiştiriciliğini sonra işletme arazisini işgal bakımından çay, kivi ve mısır gelmektedir (Çizelge 6.8). İşletmenin bulunduğu kırsal alanda ikamet eden üreticiler öz tüketim için sebze ve meyve üretmektedir fakat bu ürünlerin ticareti yapılmamaktadır.

Çizelge 6.8 İşletmelerde bitkisel ürün yetiştiriciliği

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)
Fındık	9,286	96,6	28,571	98,7	72,667	96,5	21,109	97,3
Çay	0,086	0,9	0,000	0,0	0,833	1,1	0,145	0,7
Kivi	0,029	0,3	0,250	0,9	0,417	0,6	0,127	0,6
Mısır	0,114	1,2	0,071	0,2	0,000	0,0	0,091	0,4
Fasulye	0,029	0,3	0,000	0,0	0,000	0,0	0,018	0,1
Mandalina	0,000	0,0	0,071	0,2	0,000	0,0	0,018	0,1
Diğer	0,071	0,7	0,000	0,0	1,417	1,9	0,182	0,8
Toplam	9,614	100,0	28,893	100,0	75,333	100,0	21,691	100,0

İşletmelerin büyük bir kısmında hayvancılık yapılmadığı görülmektedir. İşletmeler ortalamasına göre işletmelerin % 69,1'inde hiçbir hayvansal üretime yer verilmemektedir. Bu oran 1, 2 ve 3.grupta sırasıyla % 68,5, % 64,3 ve % 83,3'tür.

İşletme başına düşen ortalama hayvan varlığı 0,27 adet büyükbaş, 1,36 adet küçükbaş, 1,27 adet tavuk ve 4,55 kovan arı şeklinde tespit edilmiştir (Çizelge 6.9). İşletmelerin % 30,9'unda yapılan hayvansal üretimde hayvan sayıları son derece az olup, işletmelerin önemli bir kısmı hayvansal üretimi öz tüketim amacıyla yapmaktadır.

Çizelge 6.9 İşletmelerin ortalama hayvan varlığı

	1. GRUP (1 - 20 da)	2. GRUP (20 – 50 da)	3. GRUP (50 da ve üzeri)	İşletmeler Toplamı
Büyükbaş (adet)	0,26	0,39	0,08	0,27
Küçükbaş (adet)	1,86	0,71	0,00	1,36
Tavuk (adet)	1,77	0,36	0,00	1,27
Arı (kovan)	7,14	0,00	0,00	4,55

İşletmelerin büyük bir kısmında fındık yetiştiriciliğinden elde edilen gelir dahi ikincil ve yan bir gelir olarak değerlendirildiği için tarımsal üretimde çeşitliliğe gitmeye gerek görmemektedirler.

6.4 İşletmelerin Fındık Yetiştiriciliği ile İlgili Özellikleri

İşletmelerin fındık yetiştiricilikleri ile ilgili özellikleri çizelge 6.10'da verilmiştir. İşletmeler ortalamasına göre ortalama parsel sayısı 4,22, ortalama bahçe yaşı 68,5, ortalama eğim % 39,2, ortalama rakım ise 373,9 metredir. İşletmelerde dekara ortalama 54,1 fındık ocağı düşerken, ocak başına ortalama dal sayısı 6,7, fındık bahçelerinde yer verilen fındık çeşit sayısı ise 1,6'dır. İşletmelerin ortalama fındık verimi dekara 99,6 kg olup verimin gruplara göre arazi büyüklüğü arttıkça azaldığı görülmektedir (Çizelge 6.10).

Çizelge 6.10 İşletmelerin fındık yetiştiricilikleri ile ilgili özellikleri

	1. GRUP (1 - 20 da)	2. GRUP (20 – 50 da)	3. GRUP (50 da ve üzeri)	İşletmeler Toplamı
Ortalama Parsel Sayısı (adet)	2,9	6,6	6,3	4,2
Ortalama Bahçe Yaşı (yıl)	64,0	71,1	88,3	68,5
Ortalama Eğim (%)	38,5	46,8	25,0	39,2
Ortalama Rakım (m)	402,0	338,9	291,7	373,9
Ortalama Ocak Sayısı (adet/da)	55,8	52,3	48,3	54,1
Ortalama Dal Sayısı (adet/ocak)	6,2	7,3	8,2	6,7
Ortalama Çeşit Sayısı (adet)	1,7	1,7	1,3	1,6
Ortalama Verim (kg/da)	116,2	100,3	86,7	99,6

Fındık dikili alanların % 7,8'i 1989 tarihli fındık üretiminin planlanması ve dikim alanlarının belirlenmesine dair esas ve usuller hakkındaki yönetmelik sonrası dikilmiştir ve dikilen alan işletme başına 1,645 dekadır. Her grupta da dikim için izin alan işletme bulunmamaktadır ve fındık arazilerinin tamamı ruhsatlı alanlar üzerinde yer almaktadır. Ayrıca işletmelerin toplam işletme arazisinin % 21,3'ü hazine arazisi üzerinde yer almaktadır (Çizelge 6.11)

Çizelge 6.11 Fındık dikim alanlarının yasal durumları

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)
1989 sonra tesis edilen alan	1,368	14,7	1,286	4,5	4,167	5,7	1,645	7,8
1989 sonrası izinli dikilen alan	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0
1989 sonrası izinsiz dikilen alan	1,368	14,7	1,286	4,5	4,167	5,7	1,645	7,8
Ruhsatlı dikim alanı	9,286	100,0	28,571	100,0	72,667	100,0	1,645	7,8
Ruhsatsız dikim alanı	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0	0,000	0,0
Hazine arazisindeki dikim alanı	3,029	32,6	4,571	16,0	12,833	17,7	4,491	21,3

Üreticilerin fındık yetiştiriciliğini tercih etmelerindeki en önemli sebeplerini % 37,3 oranıyla arazinin kendilerine mirasla kalmış olması ve % 34,5 oranıyla arazinin fındık dışında başka bir ürün yetiştirmeye uygun olmaması şeklinde belirtmişlerdir (Çizelge

6.12). Yani üreticilerin % 71,8'i fındık yetiştiriciliğini gönülsüz sürdürdükleri ve bir mecburiyet durumu söz konusu olduğu görülmektedir.

Çizelge 6.12 Fındık yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri (%)

TERCİH NEDENLERİ	1. GRUP (1 - 20 da)	2. GRUP (20 – 50 da)	3. GRUP (50 da ve üzeri)	İşletmeler Toplamı
Mirasla kalması	39,3	28,2	31,7	37,3
Arazi başka ürün yetiştirmeye uygun değil	34,5	49,6	58,5	34,5
Pazarlaması kolay	14,3	1,7	0,0	11,3
Aile iş gücünü değerlendirmek	6,0	5,1	9,8	9,2
Fındık diğer bitkisel ürünlerden daha karlı	3,6	12,0	0,0	4,9
Diğer	2,3	3,4	0,0	2,8
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0

İşletmelerin fındık yetiştiriciliğinde karşılaştıkları en önemli sorunlar % 27,6 oranında girdilerin pahalı olması, % 16,8 oranında işçilik maliyetlerinin yüksek oluşu, % 11,0 fındık fiyatının düşük olması ve % 10,0 fındık fiyatının aşırı dalgalanması olarak ifade edilmektedir (Çizelge 6.13). Üreticilerin büyük kısmı finansman sorunu yaşamaktadır ve bu nedenle tarımsal girdi kullanımını çok düşüktür. Üreticilerin bir kısmı bu sorunu yüksek maliyetlerle borçlanarak çözmeye çalışmaktadırlar.

Çizelge 6.13 Fındık yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlar

SORUNLAR	1. GRUP (1 - 20 da)	2. GRUP (20 – 50 da)	3. GRUP (50 da ve üzeri)	İşletmeler Toplamı
Girdilerin pahalı olması	24,5	34,3	31,1	27,6
İşçilik maliyetlerinin yüksek oluşu	17,1	16,8	14,8	16,8
Fındık fiyatının düşüklüğü	11,6	8,7	13,1	11,0
Fındık fiyatının aşırı dalgalanması	10,0	8,1	14,8	10,0
İşgücü yetersizliği	10,3	8,7	0,0	8,8
İlkbahar geç donları	6,3	4,7	13,1	6,6
Hastalık ve zararlılar	7,4	6,0	0,0	6,3
Kuraklık	4,2	6,7	4,9	4,9
Arazinin engebeli oluşu	3,4	6,0	6,6	4,4
Diğer	5,2	0,0	1,6	3,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

İşletmeler ortalamasına göre işletmelerin % 76,4'ü tarımsal sigorta yaptırmamaktadır. Bu oranın arazi varlığı düşük olan 1.grupta % 82,9'a çıktığı görülmektedir (Çizelge 6.14).

Çizelge 6.14 İşletmelerde tarım sigortası yaptırma durumu

SİĞORTALILIK DURUMU	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Evet	6	17,1	5	35,7	2	33,3	13	23,6
Hayır	29	82,9	9	64,3	4	66,7	42	76,4
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

İşletmelerin sigorta yaptırmamalarının en önemli nedenleri % 23,8 oranında riskin az bulunması, % 16,7 oranında arazinin sigorta yaptırmak için küçük görülmesi, % 16,7 oranında tarımsal sigortalar hakkında bilgi sahibi olunmaması ve % 14,3 oranında tarım sigortacılığına güven duyulmaması olarak ifade edilmektedir (Çizelge 6.15).

Çizelge 6.15 İşletmelerin tarım sigortası yaptırmama nedenleri

NEDENLER	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Riskin az bulunması	6	20,7	3	33,3	1	25,0	10	23,8
Arazinin az olması	7	24,1	0	0,0	0	0,0	7	16,7
Bilgi sahibi olmama	7	24,2	0	0,0	0	0,0	7	16,7
Güven duyulmaması	0	0,0	3	33,3	3	75,0	6	14,3
Primlerin yüksek bulunması	2	6,9	1	11,2	0	0,0	3	7,1
İhmal	3	10,3	0	0,0	0	0,0	3	7,1
Sebep belirtmeyen	4	13,8	2	22,2	0	0,0	6	14,3
Toplam	29	100,0	9	100,0	4	100,0	42	100,0

İşletmelere yeni fındık bahçesi tesis etmek isteyip istemedikleri sorulduğunda işletmelerin % 96,4'ü yeni fındık bahçesi tesis etmeyi düşünmediğini söylemektedir. Bu oran 1.grup için % 97,1, 2.grup için % 92,9 ve 3.grup için % 100 şeklindedir (Çizelge 6.16). Oysa hem Demiryürek ve Bozoğlu tarafından 2002 yılında yapılan ve hem de Kılıç ve Özyazıcı tarafından 2003 yılında yapılan çalışmalarda ova arazilerindeki üreticilerin söküm yönündeki teşviklere rağmen üretimi devam ettirme hatta artırma yönündeki isteklilikleri tespit edilmiştir. Bu durum Doğu Karadeniz ile ova arazilerindeki fındık üretim yapısındaki farklılığı açık şekilde ortaya koymaktadır.

Çizelge 6.16 Yeni fındık bahçesi tesis etme isteklilikleri

İSTEKLİLİK	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Evet	1	2,9	1	7,1	0	0,0	2	3,6
Hayır	34	97,1	13	92,9	6	100,0	53	96,4
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

Yeni fındık bahçesi tesis etmek isteyen işletme yöneticilerinin tamamı yeni bahçe dikim sebebini arazilerindeki boş yerleri değerlendirmek olarak belirtmişlerdir. Yeni fındık bahçesi tesis etmek istemeyen işletme yöneticileri sebep olarak % 49,1 oranında uygun arazileri olmadığını, % 11,2 oranında asıl mesleklerinin çiftçilik olmaması ve başka sektörlerde çalışmalarından dolayı uygun işgücü ve zamanlarının olmadığını, % 9,4'ü ise finansman yetersizliğini göstermişlerdir.

Çizelge 6.17 Yeni fındık bahçesi tesis etmek istememe nedenleri

NEDENLER	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Uygun arazim yok	18	53,0	5	38,4	3	50,0	26	49,1
İşgücü ve zaman eksikliği	2	5,9	2	15,4	2	33,3	6	11,2
Finansman yetersizliği	4	11,8	1	7,7	0	0,0	5	9,4
Fındık tarımının karlı olmaması	1	2,9	2	15,4	0	0,0	3	5,7
Yaşlılık	1	2,9	0	0,0	1	16,7	2	3,8
Sebep belirtmeyen	8	23,5	3	23,1	0	0,0	11	20,8
Toplam	34	100,0	13	100,0	6	100,0	53	100,0

Fındık üretim alanını artırmayı düşünen işletme yöneticilerine satın alma, kiralama, ortaklık ve ürün deseni değişikliği yöntemlerinden hangisi ile üretim alanını artırmayı düşündükleri sorulmuş ve tüm gruptaki üreticilerin tamamı satın alma şeklinde cevap vermişlerdir.

6.5 Üreticilerin Tarımsal Desteklemelerle İlgili Görüşleri

Araştırma kapsamındaki işletmelerin yararlandıkları tarımsal desteklerin içinde fındık desteklerinin payı % 89,1, girdi desteklerinin payı ise % 10,4'tür. Fındık dışında yetiştirilen ürünler için işletmelerin hiçbirinde tarımsal desteklerden yararlanılmamaktadır. Hayvansal desteklerin payı ise sadece % 0,5'tir (Çizelge 6.18).

Çizelge 6.18 İşletmelerin tarımsal desteklerden yararlanma düzeyleri

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)
Fındık	1397,14	88,9	4173,21	88,3	9725,00	90,0	3012,27	89,1
Girdi Destekleri	145,46	9,3	551,23	11,7	1076,75	10,0	350,34	10,4
Diğer Bitkisel Ürünler	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0
Hayvancılık Destekleri	28,57	1,8	0,00	0,0	0,00	0,0	18,18	0,5
Toplam	1571,17	100,0	4724,45	100,0	10801,75	100,0	3380,80	100,0

İşletmeler ortalamasına göre işletmelerin % 52,7'si uygulanan fındık destekleme politikasından memnun, % 38,2'si memnun değil, % 9,1'i ise kararsızdır. Gruplar arasında arazi büyüklüğü arttıkça memnuniyetin artmakta olduğu, memnuniyetsizliğin ise azalmakta olduğu görülmektedir (Çizelge 6.19).

Çakmak ve Dudu (2011), alan bazlı doğrudan gelir desteklerinin üreticiler için yeni bir destek şekli olması nedeniyle kamuoyunun aydınlatılmasını sağlayacak bilgilendirme kampanyasının yapılmamış olmasının politikanın altında yatan mantığın anlaşılmasını güçleştirdiğini bildirmektedir. Bu durum politikadan duyulan memnuniyetin azalmasının sebeplerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 6.19 Yeni destekleme politikasından memnuniyet durumu

MEMNUNİYET DURUMU	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Memnun	17	48,6	8	57,1	4	66,7	29	52,7
Memnun değil	14	40,0	5	35,7	2	33,3	21	38,2
Fikri yok	4	11,4	1	7,2	0	0,0	5	9,1
Toplam	35	100,0	14	100,0	6	100,0	55	100,0

Fındık destekleme politikasından memnun olmama nedenleri olarak % 55,2 oranında politikanın uygulamaya geçmesiyle birlikte fiyatların düşmesi, % 27,6 oranında

politikanın üreticileri tembelliğe itmesi ve verim düşüşüne neden olması % 17,2 oranında politikanın fındık fiyatında aşırı bir dalgalanmaya sebep olması gösterilmektedir (Çizelge 6.20).

Çizelge 6.20 Uygulanan destekleme politikasından memnun olmama nedenleri

NEDENLER	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Fiyatlar düştü	10	58,8	3	37,5	3	75,0	16	55,2
Tembelliğe itiyor, verim düşüyor	2	11,8	5	62,5	1	25,0	8	27,6
Fiyat dalgalanması çok oluyor	5	29,4	0	0,0	0	0,0	5	17,2
Toplam	17	100,0	8	100,0	4	100,0	29	100,0

İşletmeler ortalamasına göre işletme yöneticilerinin % 80'i desteklerin ödenme zamanından memnun olmamaktadır (Çizelge 6.21). Kendileri için en uygun ödeme zamanı olarak % 54,5 oranında girdi ihtiyacının fazla olduğu Mart ayını ve % 20,5 oranında hasat zamanı olan Ağustos ayını tercih etmektedirler (Çizelge 6.22). Menek ve Kızılaslan (2008) de yaptıkları çalışmada ödemelerin bahar aylarında verilmesinin daha uygun olacağını belirtmektedirler.

İşletmeler ortalamasına göre işletmelerin % 7,3'ü destekten faydalanma nedeniyle bir denetime tabi tutulurken % 92,7'sinde herhangi bir denetim gerçekleştirilmemiştir. İşletme yöneticilerinin % 98,2'si desteklerden yasalara aykırı şekilde yararlandığını düşünmediklerini ifade etmektedir. Yasalara aykırı şekilde yararlanılma olduğunu düşünen % 1,8 oranındaki işletme yöneticisinin tamamı desteklerden yasalara aykırı yararlananların hukuki veya cezai bir işleme tabi tutulmadıklarını iddia etmektedir (Çizelge 6.21).

Araştırma bölgesinde işletme ölçeklerinin çok küçülmesi sonucu tarım işletmelerinden yeterli gelir sağlayamayan üreticiler şehir merkezlerinde veya sanayi bölgelerindeki tarım dışı sektörlerde çalışırken ikincil bir iş veya bir yan gelir olarak fındık üretimi

yapmaktadırlar. Bu nedenle genel de gübreleme, budama gibi yetiştiricilik faaliyetlerini asgari düzeyde sağlayarak yetiştiricilik yapılmaktadır. Anket çalışmalarının yürütüldüğü 2013 yılında ABD, Gürcistan, İtalya ve Türkiye’de verimler sırasıyla 364 kg/da, 248 kg/da, 158 kg/da ve 78 kg/da olarak gerçekleşmiştir (Anonymous 2015). Anket yapılan işletmelerde ise verim 99,6 kg/da’dır. Türkiye’de fındık veriminin fındık üretimi yapan diğer ülkelerden çok geri olmasının en önemli sebeplerinden biri bu durumdur. Ayrıca üretim bölgesinde ikamet etmeyen, fındık tarımı dışında başka sektörlerde çalışan ve yetiştiricilik faaliyetlerini gerçekleştirmeyen üreticilerin de alan bazlı desteklerden faydalanılabilmesi üretim bölgesinde ikamet eden ve geçimini fındık yetiştiriciliğinden sağlayan üreticiler tarafından olumsuz karşılanmaktadır.

Çizelge 6.21 Alan bazlı destekler hakkındaki genel görüşler

GÖRÜŞLER	1. GRUP (1 - 20 da)				2. GRUP (20 – 50 da)				3. GRUP (50 da ve üzeri)				İşletmeler Toplamı			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Alan bazlı desteğin ödenme zamanını uygun buluyor musunuz?	8	22,9	27	77,1	3	21,4	11	78,6	0	0,0	6	100,0	11	20,0	44	80,0
Alan bazlı destekten arazinizin tamamı için yararlanabildiniz mi?	25	71,4	10	28,6	8	57,1	6	42,9	3	50,0	3	50,0	36	65,5	19	34,5
Alan bazlı destekten faydalanırken bir sorunla karşılaştınız mı?	5	14,3	30	85,7	5	35,7	9	64,3	1	16,7	5	83,3	11	20,0	44	80,0
Alan bazlı destekten faydalanmanız sırasında denetim oldu mu?	1	2,9	34	97,1	1	7,1	13	92,9	2	33,3	4	66,7	4	7,3	51	92,7
Sizce alan bazlı destekten yasalara aykırı şekilde yararlanan oldu mu?	1	2,9	34	97,1	0	0,0	14	100,0	0	0,0	6	100,0	1	1,8	54	98,2
Yasalara aykırı şekilde yararlanan olduysa cezai işleme maruz kaldı mı?	0	0,0	35	100,0	0	0,0	14	100,0	0	0,0	6	100,0	0	0,0	55	100,0
Alan bazlı destek için ödenen miktar sizce yeterli mi?	21	60,0	14	40,0	7	50,0	7	50,0	3	50,0	3	50,0	31	56,4	24	43,6

Çizelge 6.22 İşletmelerin alan bazlı desteklerin ödenme dönemi istekleri

AYLAR	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Ocak	2	7,4	0	0,0	0	0,0	2	4,5
Şubat	3	11,1	2	18,2	0	0,0	5	11,4
Mart	15	55,6	6	54,5	3	50,0	24	54,5
Nisan	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Mayıs	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Haziran	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Temmuz	2	7,4	1	9,1	0	0,0	3	6,8
Ağustos	4	14,8	2	18,2	3	50,0	9	20,5
Eylül	1	3,7	0	0,0	0	0,0	1	2,3
Ekim	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Kasım	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Aralık	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Toplam	27	100,0	11	100,0	6	100,0	44	100,0

İşletmelerin % 65,5'i fındık dikili alanın tamamı için desteklerden yararlanabilirken, % 34,5'i ise tamamı için yararlanamamaktadırlar (Çizelge 6.21). İşletmeler ortalamasına göre işletme başına destekten yararlanılabilen arazi toplam fındık dikili alanın % 85,5'ine denk gelmektedir. Bu oran 1.grup için % 76,3 iken 2.grup için % 85,2'ye, 3.grup için ise % 92,7'ye kadar yükselmektedir (Çizelge 6.23).

Çizelge 6.23 Alan bazlı destekten yararlanma durumu

	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)	Alan (da)	Oran (%)
Alan bazlı destekten yararlanılan alan	7,086	76,3	24,357	85,2	67,333	92,7	18,055	85,5
Alan bazlı destekten yararlanılamayan alan	2,200	23,7	4,214	14,8	5,333	7,3	3,055	14,5
Toplam arazi	9,286	100,0	28,571	100,0	72,667	100,0	21,109	100,0

İşletmelerin ruhsatlı alanlarda bulunan fındık dikili arazileri için destekten yararlanamama nedenleri araştırıldığında büyük oranda mülkiyet kaynaklı olduğu

görülmektedir. İşletmeler ortalamasına göre yararlanamama nedenleri olarak % 47,3'ü arazi tapusunun olmaması veya bir başkası üzerine olması, % 26,3'ü ortaklar arası anlaşmazlık ve % 21,1'i arazinin tapu kayıtlarında fındık bahçesi olarak geçmemesi sıralanmaktadır (Çizelge 6.24).

Çizelge 6.24 Alan bazlı destekten yararlanamama nedeni

NEDENLER	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Tapu olmaması	3	33,3	2	33,4	4	100,0	9	47,3
Ortaklar arası anlaşmazlık	3	33,3	2	33,3	0	0,0	5	26,3
Tapuda fındık bahçesi vasfında değil	2	22,2	2	33,3	0	0,0	4	21,1
Sistemden kaynaklanan hatalar	1	11,2	0	0,0	0	0,0	1	5,3
Toplam	9	100,0	6	100,0	4	100,0	19	100,0

İşletmeler ortalamasına göre işletme yöneticilerinin % 80'i destek başvurusundan desteğin ele geçmesine kadar geçen süreçte herhangi bir sorunla karşılaşmamıştır (Çizelge 6.21). Sorun yaşadığını belirten % 20 oranındaki işletme yöneticisi karşılaştıkları sorunları % 58,3 oranında desteğe başvuru sırasında veya evrak hazırlama sürecinde çeşitli kurumlar tarafından ücret, masraf vs. alınması ve banka komisyonu kesilmesi, % 25 oranında prosedür ve hazırlanması gereken evrakların çokluğu olarak ifade etmişlerdir (Çizelge 6.25). Menek ve Kızılaslan (2008) de benzer şekilde destekten yararlanma sırasında alınan çeşitli ücretleri üreticilerin sorun olarak kaydettiklerini tespit etmişlerdir.

Çizelge 6.25 Destekten yararlanırken karşılaşılan sorunlar

SORUNLAR	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
Ücret, masraf alınması, banka komisyonu	4	66,6	2	40,0	1	100,0	7	58,3
Prosedür ve evrakların çokluğu	1	16,7	2	40,0	0	0,0	3	25,0
Uzaktan algılamadan kaynaklanan problemler	1	16,7	1	20,0	0	0,0	2	16,7
Toplam	6	100,0	5	100,0	1	100,0	12	100,0

Ruhsatlı alanlarda fındık üretimi yapan işletmelere ödenen destek miktarı anket çalışmasının yapıldığı 2013 yılı için dekara 160 TL'dir. İşletmeler ortalamasına göre alan bazlı destek için ödenen miktar işletmelerin % 56,4'ü tarafından yeterli bulunmaktadır (Çizelge 6.21). Ödenen alan bazlı destek miktarını yetersiz bulan % 43,6 oranındaki işletme yöneticisine uygun olan miktar sorulduğunda belirtilen ortalama miktar dekara 252,08 TL'dir. Destek miktarı için arzu edilen miktarın frekans dağılımına bakıldığında işletmelerin % 54,2'si 250 - 300 TL arasında, % 25'i 300 TL ve üzeri, % 20,8'i 200 - 250 TL arasında dağıldığı görülmektedir (Çizelge 6.26)

Çizelge 6.26 Arzu edilen alan bazlı destek miktarı frekans dağılımı

DESTEK MİKTARI	1. GRUP (1 - 20 da)		2. GRUP (20 – 50 da)		3. GRUP (50 da ve üzeri)		İşletmeler Toplamı	
	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)	Frekans	Oran (%)
200 TL'den aşağı	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
200 - 250 TL arası	4	28,6	1	14,3	0	0,0	5	20,8
250 - 300 TL arası	7	50,0	4	57,1	2	66,7	13	54,2
300 TL ve üzeri	3	21,4	2	28,6	1	33,3	6	25,0
Toplam	14	100,0	7	100,0	3	100,0	24	100,0

6.6 Alan Bazlı Desteklerin Ki-kare Testi ile Analizi

Alan bazlı destekten yararlanan işletmelerde yaş, köyde veya şehirde ikamet etme durumu, arazinin eğimi, arazinin rakımı, fındık dikili işletme arazisinin büyüklüğü, toplam arazi büyüklüğü, fındık dikili alanın toplam araziye oranı, alan bazlı desteklerin toplam gelire oranı, fındık gelirinin toplam gelire oranı, hayvansal ürün gelirinin toplam gelire oranı, tarım dışı gelirin toplam gelire oranı gibi sosyoekonomik faktörlerin destekleme politikasından memnuniyet, alan bazlı desteğin verilmediği durumda üretime devam etme eğilimi ve alan bazlı desteğin artması durumunda üretim alanını artırma eğilimi ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Çizelge 6.27’de analiz sonuçları verilmiştir.

Çizelge 6.27 Alan bazlı desteklerin khi kare testi ile analiz sonuçları

		Destekleme Politikasından Memnuniyet		Alan Bazlı Desteğin Verilmediği Durumda Üretime Devam Etme Eğilimi		Alan Bazlı Desteğin Artması Durumda Üretim Alanını Artırma Eğilimi	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Yaş	0-40	9	3	11	1	1	11
	41-60	17	14	33	2	3	32
	61 +	3	4	8	0	0	8
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 2,210; DF = 2; P-Value = 0,331		PearsonChi-Square = 0,659; DF = 2		PearsonChi-Square = 0,735; DF = 2	
Köyde İkamet Etme	0-6 Ay	16	13	31	2	2	31
	6-12 Ay	13	8	21	1	2	20
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 0,227; DF = 1; P-Value = 0,634		PearsonChi-Square = 0,059; DF = 1; P-Value = 0,808		PearsonChi-Square = 0,180; DF = 1; P-Value = 0,672	
Eğim	0-25	6	3	11	0	0	11
	26-50	20	14	34	3	3	35
	50+	3	4	7	0	1	5
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 0,946; DF = 2; P-Value = 0,623		PearsonChi-Square = 1,544; DF = 2		PearsonChi-Square = 1,670; DF = 2	
Rakım	0-250	16	3	21	1	0	22
	250-500	8	12	20	1	1	20
	500-750	5	6	11	1	3	9
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 8,729; DF = 2; P-Value = 0,013		PearsonChi-Square = 0,248; DF = 2		PearsonChi-Square = 7,514; DF = 2	
Fındık Dikili Alan	0-20	17	14	33	2	4	31
	20-50	8	5	13	1	0	14
	50 +	4	2	6	0	0	6
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 0,379; DF = 2; P-Value = 0,827		PearsonChi-Square = 0,428; DF = 2		PearsonChi-Square = 2,465; DF = 2	

Çizelge 6.27 Alan bazlı desteklerin khi kare testi ile analiz sonuçları (devam)

		Destekleme Politikasından Memnuniyet		Alan Bazlı Desteğin Verilmediği Durumda Üretime Devam Etme Eğilimi		Alan Bazlı Desteğin Artması Durumunda Üretim Alanını Artırma Eğilimi	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Toplam Arazi Büyüklüğü	0-20 20-50 50 +	17 8 4	14 5 2	33 13 6	2 1 0	4 0 0	31 14 6
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 0,379; DF = 2; P-Value = 0,827		PearsonChi-Square = 0,428; DF = 2		PearsonChi-Square = 2,465; DF = 2	
Fındık Alanı / İşletme Arazisi	% 50-75 % 75-100	0 29	1 20	3 49	0 3	0 4	3 48
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 1,409; DF = 1		PearsonChi-Square = 0,183; DF = 1		PearsonChi-Square = 0,249; DF = 1	
Alan Bazlı Destek / Toplam Gelir	% 0-5 % 5-10 % 10-15 % 20 +	7 9 8 5	6 7 3 5	15 17 10 10	1 1 0 1	1 2 1 0	14 17 9 11
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 1,354; DF = 3; P-Value = 0,716		PearsonChi-Square = 0,879; DF = 3		PearsonChi-Square = 1,279; DF = 3	
Fındık Geliri / Toplam Gelir	% 0-25 % 25-50 % 50-75 % 75-100	7 11 8 3	8 11 2 0	15 24 10 3	1 2 0 0	0 3 1 0	17 22 9 3
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 5,528; DF = 3; P-Value = 0,137		PearsonChi-Square = 1,022; DF = 3		PearsonChi-Square = 2,507; DF = 3	
Hayvansal Ürün Geliri / Toplam Gelir	% 0-25 % 25 +	23 6	16 5	41 11	3 0	3 1	41 10
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 0,069; DF = 1; P-Value = 0,793		PearsonChi-Square = 0,793; DF = 1		PearsonChi-Square = 0,067; DF = 1	
Tarımdışı Gelir / Toplam Gelir	% 0-25 % 25-50 % 50-75 % 75-100	11 7 9 2	4 8 7 2	16 16 15 5	0 0 3 0	2 1 1 0	14 15 17 5
Khi-kare Testi		PearsonChi-Square = 2,364; DF = 3; P-Value = 0,500		PearsonChi-Square = 6,522; DF = 3		PearsonChi-Square = 1,144; DF = 3	

Alan bazlı desteğin verilmediği durumda üretime devam etme eğilimi ve alan bazlı desteğin artması durumunda üretim alanını artırma eğilimi ile araştırılan hiçbir sosyoekonomik faktör arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Destekleme politikasından memnuniyet ile rakım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p=0,013$) bulunmuştur. Buna göre yüksek rakımlarda bulunan işletmelerin

yöneticilerinin destekleme politikasından duydukları memnuniyet düşük rakımlardaki işletmelerin yöneticilerine göre daha fazladır.

Yeni fındık stratejisinin uygulamaya konulmasının en önemli sebebi fındıkta yaşanan arz fazlası ve bunun yarattığı sorunları engellemektir. Bu nedenle taban fiyat ve kamu alımı şeklinde uygulanan destekleme politikası kaldırılmıştır. Bu uygulamayla ürün fiyatlarında görülmesi muhtemel düşüşler sonucu üreticinin uğradığı gelir kaybının da tazmin edilmesi hedeflenmiştir. Politikanın uygulamaya geçmesinin ardından üretim alanlarındaki artışın yavaşladığı gözlenmiştir (Şekil 3.1, Anonim 2015b). Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin % 96,4'ü üretim alanını artırmayı da düşünmemektedir (Çizelge 6.16). Bu nedenlerle Yeni Fındık Stratejisinin fındık üretim alanlarındaki genişlemeyi durdurduğu ve üreticilerin de üretim kararlarını alan artırmaya yönlendirmediği için olumlu olduğu söylenebilir.

6.7 Yeni Fındık Stratejisi Kapsamında Telafi Edici Ödemeler

Yeni fındık stratejisi adı altında uygulamaya geçirilen destekleme politikası ile sadece ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık üreticilere değil aynı zamanda ruhsatsız alanlarda dikili fındık bahçelerini sökerek fındık üretimini terk etmeleri ve ürünlere geçmeleri halinde “Söküm ve Alternatif Ürün Desteği” adı altında yine alan bazlı doğrudan ödemeler yapılmaktadır. Bu destek kapsamında üreticilere 3 yıl süreyle 1.yıl için 300 TL/da, 2.yıl ve 3.yıl için ise 150’şer TL/da olmak üzere, 3 yıl için toplam 600 TL/da destekleme ödemesi yapılmakta ve ayrıca geçiş yaptıkları ürün için uygulamada olan desteklerden de yararlanmaktadırlar. (Anonim 2009).

Telafi edici ödemeler ile ova arazilerinde üretim yapan fındık üreticilerin alternatif ürünlere geçmelerinin sağlanmasıyla birlikte hem fındıktaki arz fazlası sorununa çözüm sağlamak hem de ithal edilen ürünlerdeki arz açığını kapatmak hedeflenmiştir. Ancak üreticiler uygulamaya katılım göstermemiş ve hedeflenen dönüşüm sağlanamamıştır. Demiryürek ve Bozoğlu (2002) bunun nedenlerini üreticinin sökümün gerçek nedeni kavrayamaması, tazminatın yetersizliği ve fındığın alternatif ürünlere göre karlı olması

olarak belirtirken, Kılıç ve Özyazıcı (2003) fındığın karlı bir ürün olması dışında yoğun girdi kullanımı gerektirmemesi ve pazarlanmasında kolaylık olarak belirtmektedir.

Telafi edici ödemeler mevzuat gereğince 2014/7253 sayılı Fındık Alanlarının Tespitine Dair Kararda belirtilen 16 il ve bu illerin tespit edilen ilçelerinde, birinci sınıf, ikinci sınıf ve % 6'dan daha az eğimli üçüncü sınıf tarım arazilerindeki ruhsatsız fındık bahçelerini sökerek alternatif ürüne geçen üreticilere verilmektedir. Üreticilerin büyük bir kısmı destek kapsamına girerek destekten faydalanabilecek bahçelerini sökmeye yanaşmamakla birlikte yararlanan üreticilerin büyük bir kısmı Samsun ilindedir. Samsun'u sırasıyla Sakarya ve Düzce illeri takip etmektedir.

Çalışmanın yürütüldüğü Giresun ili gibi ova arazilerinin bulunmadığı illerde destek kapsamına giren tarım arazileri çok kısıtlıdır. Giresun ilinde sadece bir üretici telafi edici destekten faydalanmıştır. Bulancak ilçesinde yer alan destekten faydalanmaya uygun sınıftaki yaklaşık 1 da fındık bahçesini söken üretici halen sebze üretimi yapmaktadır.

7. SONUÇ

Türkiye, dünyanın en önemli fındık üreticisi ve ihracatçısı ülkesidir ve her yıl fındıktan önemli miktarlarda ihracat geliri elde etmektedir. Türkiye’de 700 bin ha alanda yılda yaklaşık 550 bin ton üretimi yapılan fındıktan yaklaşık 500 bin üretici gelir sağlanmaktadır. Fındık, Doğu Karadeniz bölgesindeki bazı üretim alanlarında üreticiler için tek geçim kaynağı olması nedeniyle de ekonomik öneminin yanında sosyal açıdan da önemli bir üründür.

Bu nedenle Türkiye’de uzun yıllar fındık üretimini teşvik edici politikalar uygulanmış, bu politikalar amacına ulaşmış, ancak bir süre sonra fındıkta artan üretimin kendisi sorun haline gelmiştir. Bu sorunun önüne geçmek için 2009 yılında taban fiyat ve kamu alımı üzerine kurulu destekleme politikasına son verilmiş ve “Yeni Fındık Stratejisi” adı verilen ve alan bazlı doğrudan ödemelere dayanan yeni bir politika uygulamaya konulmuştur.

Fındık üretiminin yoğun olarak yapıldığı Giresun ilinde yürütülen bu çalışmada elde edilen bulgulara göre, işletmelerin ortalama işletme arazisi 21,7 da olup, bu arazinin %97’si fındık dikili arazidir. İşletmelerin toplam gelirleri içinde %42’sini tarım dışı gelir, %39’u fındıktan elde edilen gelir, %8,7’si hayvancılık geliri, %8,4’ü destekleme ödemeleri oluşturmaktadır. Fındık işletmelerinin %52,7’si Yeni Fındık Stratejisinden memnundur. Yüksek rakımlı işletmelerin destekleme politikasından duyduğu memnuniyet düşük rakımlılara göre fazladır. Memnun olmayan üreticilerin memnuniyetsizlik nedenleri politikanın uygulamaya geçmesinden sonra görülen fiyat düşüşü ve fiyatlardaki aşırı dalgalanma nedeniyledir. Politikanın uygulamaya geçmesinin ardından üretim alanlarındaki artış yavaşlamıştır. Araştırma kapsamında görüşülen üreticilerin % 96,4’ü üretim alanını artırmayı düşünmemektedir. Politikanın üretim deseni üzerine herhangi bir etkisi tespit edilememiştir.

Türkiye’de fındık sektöründe işletme ölçekleri aileleri geçindirmeyecek kadar küçülmüştür ve bu verim düşüklüğünün en önemli nedenidir. Bu konuda miras hukukunda yapılan düzenlemeler problemi çözmede yetersiz kalmıştır. İşletme

ölçeklerinin geliştirilmesi amacıyla yeni kanuni düzenlemeler yapılmalı ve mevcut politikalar işletme ölçeklerini geliştirilmesine katkı sağlayacak şekilde revize edilmelidir. Yeni Fındık Stratejisi kapsamında 1 da olarak belirtilen desteklenebilir minimum arazi büyüklüğü kademeli olarak artırılmalıdır.

İşletmelerin sahip oldukları araziler engebeli ve eğimli yapıdadır. Bu durum makinalı tarım uygulamalarını zorlaştırmaktadır. Üretim maliyetlerini düşürülmesi için arazilerin makinalı tarıma uygun çeşitlerle ve uygun dikim sistemleri kullanılarak yeniden tesis edilmesi, gerekli alanlarda teraslama çalışmaları yapılması verim ve kalite artışına önemli katkıları olacağından desteklenmelidir.

Üreticiler uygulanan destekleme politikasından en önemli memnuniyetsizlik nedeni olarak politikanın uygulamaya geçmesi ile birlikte fiyatların düşmesini göstermektedirler. Alan bazlı destek, fiyat ve pazar müdahalesi şeklindeki desteklemenin terk edilmesiyle fiyatlarda meydana gelen düşüşten kaynaklanan üreticinin gelir kaybının tazmin edilmesi amacıyla ödenmektedir. Alan bazlı destekler ile fındık fiyatları yükseltmeden üreticiler desteklenmesi sektörün fiyat yoluyla rekabet edebilirliğini artırmaktadır. Fakat alan bazlı desteklerin verildiği 2010 ve 2012 yılları arasında gerçekten de fındık fiyatlarında büyük düşüşler görülmüş, zaman zaman fiyatlar maliyetlerin altına düşmüş, ödenen destekler üreticilerin kayıplarını tazmin etmekten çok uzak kalmıştır. Bu dönemleri yaşayan üretici fiyatların serbest piyasada oluşuyor olmasını devlet tarafından sahihsiz bırakılmak olarak algılamış ve uygulanan politikaya karşı güveni kırılmıştır. Destek miktarının üretim maliyetleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi ile birlikte üreticilerin destekleme politikasından duydukları memnuniyetin büyük ölçüde artabileceği düşünülmektedir.

Bir diğer memnuniyetsizlik nedeni destekleme politikasının uygulamaya geçmesiyle birlikte fındık fiyatlarındaki dalgalanmanın artmasıdır. Fındık fiyatın arz ve talep dengesine göre serbest piyasada belirlenmesi nedeniyle fiyat müdahalesinin olduğu duruma göre fiyat dalgalanması daha fazla görülmektedir. Fiyat istikrarının olmaması üretici gelirlerini de istikrarsızlaştırmaktadır. Artan belirsizlik nedeniyle üretici ve

sanayici uzun vadeli plan yapmakta zorlanmaktadır. Yatırım planları ertelenmekte veya yatırım riskleri ve maliyetleri artmaktadır. Ürün fiyatında ve arzında yıllara göre önemli değişiklikler olması ithalatçı ülkeleri arzı çeşitlendirmek yolunda gayrete sevk etmekte ve rakip fındık üreticisi ülkelerde fındık üretimini teşvik edici politikalar uygulamalarına sebep olmaktadır. Sadece kriz anlarında pazara müdahale edecek bir müdahale kuruluşu oluşturularak fiyatların önceden belirlenmiş müdahale fiyatlarına düşmesi veya çıkması halinde piyasaya müdahale edilerek piyasaların düzenlemesi fiyat istikrarının sağlanması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca kuruluşun elinde tutacağı müdahale stoku ile ürün arzının güvenliği sağlanmış olabilecektir. Bununla birlikte aynı amaçla lisanslı depoculuk sistemi de teşvik edilebilir. Lisanslı depoculuk fiyat istikrarına katkısının yanı sıra, kaliteli ve standart ürün üretimi de özendirilmekte ve üreticilerinin finansman sıkıntılarına olumlu katkı yapmaktadır.

Alan bazlı destekten yararlanan üreticiler desteklerin ödenme zamanının kendileri için uygun görmemektedir. Üreticiler girdi maliyetlerinin yüksek olduğu Şubat-Mart aylarını kendileri için en uygun zaman olarak görmektedir. Desteklerin ödenme zamanında üreticilerin nakit ihtiyaçlarının yüksek olduğu zamanların göz önünde bulundurulmasıyla birlikte hem desteklerin tarım sektörü içinde kullanımının artacağı hem de üreticinin borçlanma ihtiyacının azalacağı düşünülmektedir.

Üreticilerin bir kısmı desteklere başvuru sırasında çeşitli kurumlar tarafından ücret, masraf vs. alınması ve banka komisyonu kesilmesi ve başvuru işlemlerinin ve hazırlanması gereken evrakların çokluğundan şikâyetlerini dile getirmektedir. Kamu kurumları arasında yapılacak protokoller ile başvuru basamakları azaltılarak zamandan ve maliyetlerden tasarruf sağlanarak üreticinin memnuniyeti artırılabilir.

İşletmelerin tamamı tarımsal destekten faydalanmanın bir şartı olarak Ziraat Odasına kayıtlıdır. Ziraat odalarının ardından sırasıyla Fiskobirlik ve Tarım Kredi Kooperatifi en çok üye olunan üretici örgütleridir. İşletme arazi büyüklüğü arttıkça üreticilerin örgütlülük durumlarının artmaktadır. Üreticilerin örgütlülük düzeyleri yetersizdir. Tarımsal örgütlenmenin artırılması ve tarımsal örgütlerin işleyişinin geliştirilmesi üreticilerin birçok probleminin çözümü açısından önemli bir noktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, M. ve Bulut, E. 2009. Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Son Gelişmeler. Selçuk Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Sayı 17(2009). Konya.
- Anonim. 1983. 18.06.1983 tarih ve 2844 sayılı Fındık Üretimini Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Kanun, Ankara.
- Anonim. 1989. 09.07.1989 tarih ve 89/14313 sayılı Fındık Üretimini Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik, Ankara.
- Anonim. 1990. 11.05.1990 tarih ve 90/339 sayılı Fındık Üretimini Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine Dair Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik, Ankara.
- Anonim. 1993. 03.02.1993 tarih ve 93/3985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Ankara.
- Anonim. 2000. 16.06.2012 tarih ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, Ankara.
- Anonim. 2001a. DPT VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı: Fındık İşleme Sanayi Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, DPT:2634, ÖİK: 642, 71 s, Ankara.
- Anonim. 2001b. 27.11.2001 tarih ve 2001/3267 sayılı Fındık Alanlarının Tespitine Dair Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında Karar, Ankara.
- Anonim. 2002. 26.09.2002 tarih ve 2002/4765 sayılı “Fındık Üreticisinin Fiyat Hareketlerinden Korunması ve Tarım Reformu Uygulama Projesi Gözetilerek Piyasa İstikrarının Sağlanması Amacıyla Arz Fazlası 2002 Yılı Ürünü Kabuklu Fındığın Devlet Adına Satın Alınmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı, Ankara.
- Anonim. 2003. Fındık Üreticisinin 2002 Yılındaki Gelir Kaybının Telafi Edilmesi Amacıyla Ek Ödeme Yapılmasına İlişkin Karar, Ankara.
- Anonim. 2006. 31.08.2006 tarih ve 2006/0865 sayılı Fındık Alımı ve Satımı Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı, Ankara.
- Anonim. 2009. 15.07.2009 tarihli 2009/15201 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı, Ankara.
- Anonim. 2013a. Fındık Çalıştayı Sonuç Raporu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 18-19 Aralık 2013, Trabzon.

- Anonim. 2013b. 30.01.2013 tarih ve 2013/4245 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı. Ankara
- Anonim. 2015a. Fındık Tanıtım Grubu, Türk Fındığı. <http://www.ftg.org.tr/tr/turk-findigi.html> Erişim Tarihi: 16.02.2015.
- Anonim. 2015b. TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri. Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul> Erişim Tarihi: 01.07.2015.
- Anonim. 2015c. TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri. Web sitesi: <https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/menu.zul> Erişim Tarihi: 01.07.2015.
- Anonim. 2015d. 2014/7253 sayılı Fındık Alanlarının Tespitine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı. Ankara.
- Anonim. 2015e. 08.04.2015 tarih ve 2015/4245 sayılı Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı. Ankara.
- Anonim. 2016a. Karadeniz İhracatçılar Birliği. Web sitesi: <http://kib.org.tr/tr/ihracat-istatistikler-findik-istatistikleri.html> Erişim Tarihi: 27.03.2016.
- Anonim. 2016b. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı. Web sitesi: <http://www.doka.org.tr/TR/Bolgemiz/Giresun> Erişim Tarihi: 27.03.2016.
- Anonim. 2016c. Web sitesi: [http://tr.wikipedia.org.tr/wiki/Giresun_\(il\)](http://tr.wikipedia.org.tr/wiki/Giresun_(il)) Erişim Tarihi: 27.03.2016.
- Anonim. 2016d. Fiskobirlik. Web Sitesi: <http://www.fiskobirlik.org.tr/tarihcemiz> Erişim Tarihi: 01.05.2016.
- Anonymous. 2006. Decoupling: A Conceptual Overview. OECD Papers, Volum 5, Issue 11. Paris.
- Anonymous. 2011. Evaluation of Agricultural Policy Reforms in the United States, OECD Publishing. doi: 10.1787/9789264096721-en, Paris.
- Anonymous. 2015. Web sitesi: <http://faostat3.fao.org/home/E> Erişim Tarihi: 10.05.2015
- Anonymous. 2016a. Web sitesi: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx Erişim Tarihi: 27.03.2016.
- Anonymous. 2016b. Web sitesi: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52004DC0549&from=EN> Erişim Tarihi: 01.06.2016
- Bellù, L. G. and Pansini, R. V. 2009. Quantitative Socio-Economic Policy Impact Analysis: A Methodological Introduction, FAO Publications, Rome, Italy.

- Bozoğlu, M., 1999. Türkiye’de Fındık Piyasalarını Geliştirmeye Yönelik Alternatif Politikalar Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 209s, Ankara.
- Bozoğlu, M., Cinemre, H.A. ve Ceyhan, V. 1996. “Türkiye’nin Sert Kabuklu Meyveler Piyasasındaki Gelişmeler”, Fındık ve Diğer Sert Kabuklu Meyveler Sempozyumu, 146-162, Samsun.
- Bozoğlu, M. 2001. “Econometric analysis of hazelnut productivity in Ordu and Giresun provinces, Turkey”. Proceedings of the Fifth International Congress on Hazelnut, Corvallis, Oregon, USA, 27-31 August 2000. Acta Horticulturae, 556:125-129.
- Bozoğlu, M. 2007, Türkiye’de Fındık Piyasasının Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Etkileri
- Ceyhan, V., Cinemre, H.A. ve Bozoğlu, M. 1996, “Türkiye Fındık Arz-Talep ve İhracatının Analizi”, Fındık ve Diğer Sert Kabuklu Meyveler Sempozyumu, 12-25, 1996, Samsun.
- Çakmak, E. H., Dudu H. 2011. Tarımsal Destek Politikaları Reformu: Uygulama ve Değerlendirme. Anadolu International Conference in Economics II, June 15-17. Eskişehir.
- Çetiner, E. 1990. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Fındık Üretiminin Sorunları ve Verimliliği Arttırma Yönünde Alınması Gereкли Önlemler, Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Tarımsal Üretim Verimlilik Sorunları Sempozyumu, Ankara.
- Demiryürek, K. ve Bozoğlu. M., 2002. Taban Arazideki Fındık Söküm Politikasına Karşı Çiftçi Davranışları, Türkiye’de Uygulanan Fındık Politikaları ve Fındığın Geleceği Konferans-Panel Kitabı, Samsun.
- Genç, K.S. 1992. Türkiye ve Avrupa Topluluğu Üyesi Ülkelerin Fındık Politikaları ve Değerimler. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi, 20 s, Ankara.
- Eraktan G., Abay C., Miran B., Olhan E. 2004. Türkiye’de Tarımın Teşvikinde Doğrudan Gelir Desteği Sistemi ve Sonuçları. İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2004-53, İstanbul.
- Franco, S., Pancino, B., and Cristofori, V. 2014. Hazelnut Production and Local Development in Italy. International Society for Horticultural Science, Sept. 23, 2014. 347-352 p. 1052. Ipswich, MA.
- Hacıbrahimoğlu, A. 1992. Fındığın Ekonomik Analizi, K.T.Ü. S.B.E., (basılmamış) Doktora Tezi, Trabzon.

- Harman, C. 2013. Karadeniz Bölgesindeki Endemik Tarım Ürünleri: Fındık, Çay ve Kivi'nin Üretimi, Pazarlanması ve Tüketimi, Yüksek Lisans Tezi (basılmamış). Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 97, Giresun.
- Kayalak, S. ve Özçelik A. 2012. Türkiye’de ve Dünyada Fındık Politikaları, Tarım Ekonomisi Dergisi, 18(2), 43-45s, İzmir.
- Kılıç, O. ve Özyazıcı, G. 2003. “Çarşamba Ovasında Fındık Alanlarının Genişlemesine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Belirlenmesi (Boyacılı Köyü Örneği)”, O.M.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 18(3), 6-14, Samsun.
- Menek M. ve Kızılaslan H. 2008. Doğrudan Gelir Desteğinin Üreticiler Üzerine Etkisi (Tokat İli Merkez İlçe Örneği). GOÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi, 2008, 25 (1), 53-62. Tokat.
- Önal, R. ve Kılıç, O. 1995. Türkiye’de Fındık Üretiminin Önemi ve Fındık Politikası. Karadeniz Bölgesi Tarımının Geliştirilmesinde Yeni Teknikler Kongresi, O.M.Ü. Ziraat Fakültesi, 11 s, Samsun.
- Özdemir, F., Sıray, E. ve Göğüs, A., 2015. Fındık Piyasasında Yeni Aktör Ülkeler: Gürcistan Örneği. GAP VII. Tarım Kongresi, s 70-76, Şanlıurfa.
- Pirinççioğlu, N. 1987. “Dünya fındık piyasası, Türkiye'nin yeri ve etkisi”, Milli Produktivite Merkezi Yayınları; 357, Ankara.
- Sarimeşeli, M. ve Aydoğmuş, O. 2000. Dünya fındık piyasasının ekonomik analizi ve Türkiye için optimum politikaların saptanması, TKB, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No: 45, Ankara.
- Yalçın, İ. 1994. Türkiye’de Fındık İhracat Sektörünün Yapısı ve İhracat Fiyatlarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 79 s, Ankara.
- Yalçın, İ. 2003. Türkiye fındık üretim ve dış ticaretinin analizi, Çukurova Ü. Fen Bil. Ens., Tarım Ekonomisi A.D., Doktora Tezi, 149s. Adana.
- Yavuz, F., Birinci, A. ve Peker, K., Atsan, T. 2004. Türkiye fındık sektörü ekonometrik modelinin oluşturulması ve politika analizlerinde kullanımı, Erzurum.
- Yeni, R. ve Dölekoğlu. C.Ö., 2003. Tarımsal Destekleme Politikasında Süreçler ve Üretici Transferleri. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın No:98. Ankara.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fatih ÖZDEMİR

Doğum Yeri : Giresun

Doğum Tarihi : 11.07.1981

Medeni Hali : Evli

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Trabzon Yomra Fen Lisesi (1999)

Lisans : Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Gıda Mühendisliği Bölümü (2004)

Yüksek Lisans : Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
(Şubat 2009 – Haziran 2016)

Çalıştığı Kurumlar

Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Ordu (2004-2009)

Fındık Araştırma Enstitüsü, Giresun (2009-Halen)

Yayımlar

Hakemli Dergiler

Sıray, E., Özdemir, F., Duyar, Ö., Erol, H., Sayılı, M., Akçay, Y., 2015. Fındık Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Analizi: Giresun İli Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, C.32 Sayı:2, Tokat.

Sıray, E., Akman, R., Savran, H.E., Duyar, Ö., Özdemir, F., Göğüs, A., Sayılı, M., 2015. Fındık Yetiştiriciliği Konusunda Çalışan Araştırmacıların Mevcut Durumu ve Sorunlarının Belirlenmesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, C.32 Sayı:3, Tokat.

Sıray, E., Göğüs, A., Özdemir, F., Sayılı, M., Altıntaş, A., Altıntaş, G., 2015. Fındık Yetiştiren Üreticilerin Bitkisel Ürün Sigortası Uygulamalarına Yönelik Yaklaşımı: Ordu ve Trabzon İlleri Örneği, Tarım Ekonomisi Dergisi, 21(1): 27-38, İzmir.

Ulusal Kongre Sunum

Özdemir, F., Sıray, E., Göğüs, A., 2015. Fındıkta Yeni Aktör Ülkeler: Gürcistan Örneği, Gap VII. Tarım Kongresi, S.70-76, 28 Nisan - 01 Mayıs, Şanlıurfa.

Sıray, E., Akman, R., Savran, H.E., Duyar, Ö., Özdemir, F., Göğüs, A., Sayılı, M., 2015. Fındık Yetiştiren Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Durumu, Gap VII. Tarım Kongresi, S.77-83, 28 Nisan - 01 Mayıs, Şanlıurfa.

Sıray, E., Göğüs, A., Özdemir, F., Sayılı, M., Altıntaş, A., Altıntaş, G., 2015. Ordu İlinde Bitkisel Ürün Sigortası Yaptıran ve Yaptırmayan Üreticilerin Gelişmiş Tarım Teknolojileri Yaklaşımı. Gap VII. Tarım Kongresi, S.129-137, 28 Nisan - 01 Mayıs, Şanlıurfa.

Sıray, E., Akman, R., Savran Bekçi, H.E., Duyar, Ö., Özdemir, F., Göğüs, A., Sayılı, M., 2015. Fındık Yetiştiren Üreticilerin Arazi Varlığı ve Verimlilik Durumu. VII. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 25-29 Ağustos, Çanakkale.

Sıray, E., Göğüs, A., Özdemir, F., Sayılı, M., Altıntaş, A., Altıntaş, G., 2015. Trabzon İlinde Fındık Üreticilerinin Gelişmiş Tarım Teknolojilerine Yaklaşımı. VII. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, 25-29 Ağustos, Çanakkale.

Sıray, E., Akman, R., Savran Bekçi, H.E., Duyar, Ö., Özdemir, F., Göğüs, A., Sayılı, M., 2015. Karadeniz Bölgesinde Fındık Üretiminde Gübre Uygulama Durumu. 4. Uluslararası Katılımlı Toprak ve Su Kaynakları Kongresi, 01-04 Eylül, Kahramanmaraş.